

עֵדוּת

דעה את
אלקך אנכי
ועבדוהו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

גליון קעה - חג הפסח - שנת תשפ"ד

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח ברוך ב"ר פנחס ע"ה - וזו' מרת שיינדל מלכה ב"ר אברהם ראובן ע"ה • הרה"ח יעקב צבי ב"ר מנחם ע"ה - וזו' רחל מינדל ב"ר יחזקאל ע"ה

משנת החסידות

מתוך שיעורי הכנה לפסח
(שנת תשע"ד-תשע"ה)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת המועד

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

הביאני המלך חדריו:

בחג הפסח מגיעים
למדרגה של 'חירות
עולם' לפי כל הפירושים

עמוד ט'

גליון מוגדל
לחג הפסח

א. ויהי בחצי הלילה: גאולת מצרים בכח התהפכות לילה ליום

גאולת מצרים נעשה בהתהפכות לילה ליום - בח' לילה כיום יאיר | ע"ז שואל הבן 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' | ביאור פלוגת התנאים אם מוזכרין יציאת מצרים בלילות | בית האסורים נקרא חושך וצלמות | פי' זוה"ק בתיבת 'כלאים' - שהוא כטעם בית הכלא | זיווג הראוי נחשב חירות לשנים המתחברים | 'יום' ו'לילה' הם כמו 'אורות' ו'כלים' | החירות מבית אסורים זה ע"י שהלילה מאיר כאור היום | עיקר יציאת מצרים היא מה שהתהפכה החושך לאור

ב. תאיר כאור יום חשכת לילה: בליל פסח מאירה הלבנה כאור החמה

השמש והירח הם בדוגמת אור וכלי | פגם מיעוט הירח גרם פיורד ביניהם | בשעת יציאת מצרים האירה הלבנה כאור החמה מעין זמן העתיד | ליל פסח' בגי' 'ירח' | חג הפסח ביום ט"ו לחודש - 'סיהרא באשלמותא' | תלה הכתוב יציאת מצרים במצות קידוש החודש - המורה להתחדשות והתעלות מדרגת הירח | חודש ניסן הוא ראש חדשים לענין התחדשות הלבנה | יציאת מצרים מקושר לענין זיווגים - אלקים מושיב יחידי ביתה | ט"ו סימנים בליל התקדש חג, ומתחילים ב'קדש' - ענין קידושין | ט"ו המעלות כענין שם 'י-ה' הניתן באיש ואשה

ג. אחד אני יודע: חירות האמיתית ע"י אחדות הנשמה והגוף

שעבוד מצרים עניינו השתעבדות הנשמה אל הגוף | ההתחברות הראוי ביניהם גורם שלימות לשניהם | חירות מגלות מצרים ע"י שמואיר הגוף כמו הנשמה | בעולם האצילות מתאחדים האורות והכלים | עולמות ב"ע הם בבחי' עלמא דפרודא | גאולת השכינה - גילוי אור האחדות בתוך העולמות הנפרדים | דברי הרמב"ן ששלימות הגאולה היא כאשר הבנים שבים למעלת אבותם | הראש נחשב כמו הנשמה, בבחי' אצילות | למטה ממנו הוא מקום שליטת הגוף כנגד ב"ע | מקום הגרו"ן מורה לצמצום וגבול שישנם בעולמות הנפרדים | קליפת מצרים אחוזה במיצר הגרון - ומעכבת יחוד הנשמה והגוף | גאולת מצרים ע"י ההתחברות הנשמה והגוף כאחד

ד. ואמרתם זבח פסח: קדושת האכילה והדיבור שבלייל פסח

הגאולה ממצרים תלויה בכח הפה | ביאור המהר"ל ז"ע שחיבור הנשמה והגוף נעשה בפה | כוחות הדיבור והאכילה נעשים בהתכללות הנשמה והגוף | דיבור - אחדות מצד הנשמה, אכילה - אחדות מצד הגוף | מצוות החג נעשות בכוחות הפה | לחם שעונין עליו דברים רהב' - חיבור הנשמה והגוף ע"י סיפור יציאת מצרים ואכילת מצה | ג"פ הוי"ה הרמוז בתיבת 'לחם' ממתיקים את ג"פ שם אלקים שבתית גרון' | י"ב אותיות שבג' הווי"ת - שכנגד י"ב השבטים, מתאחדים עם מדרגת האבות | ג"פ 'לחם עני' בגי' 'חירות'

א.

ויהי בחצי הלילה: גאולת מצרים בכח התהפכות לילה ליום

הנהגה בפשטות לא שייך כלל ענין גאולת מצרים רק לזמן היום, שהרי עיקר היציאה הרי היתה ביום, וכמ"ש (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה, וכן נאמר (שמות יג, ד) היום אתם יוצאים בחודש האביב, ונמצא שיציאת מצרים משתייך לבחי' יום גרידא. אלא שמכל מקום הרי רואים שכבר התחילה להם הגאולה מבערב, שאז ניתן להם רשות לצאת (ראה ברכות ט), ולכאורה מזה יש מקום לומר שהיציאה מישך שייכי גם ללילה. אמנם הא גופא מה שהתחלת הגאולה היתה בזמן הלילה נמשכה רק מכח מה שלילה זו האירה כיום כנ"ל, והיינו שנחשבה היא כיזמן היום. והנה מאחר שלא היה זאת אלא לפי שעה באותה הלילה המאירה, ואילו שאר לילות השנה הרי נשארו בגדר לילה סתם, הנה לכך בא הנידון אם מוזכרין יציאת מצרים בכל הלילות.

בית האסורים הוא מקום חושך וצלמות

והנה פשטות הביאור במה שגאולת בני ישראל ממצרים ויציאתם מעבדות לחירות משתייך לענין התהפכות לילה

זהו עומק הביאור ב'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' וזהו עומק הכוונה בשאלת הבן בליל הסדר 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' (פסחים קטז), כלומר שהוא מתמה בעצמו על מה שרואה בעיניו שינוי גדול בלילה הזאת משאר לילות השנה, מה שהיא מאירה באור נשגב כמו אור היום, ולכן שאלתו בפיו 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות'.

ביאור פלוגת התנאים אם מוזכרין יציאת מצרים בלילות

[ונכך יש לבאר באופן פשוט פלוגת התנאים (ברכות יב): אם מוזכרין יציאת מצרים בלילות, ומחוקקתם הוא בפסוק שנאמר (דברים ג, ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך', עיי"ש. ושוורש פלוגתם י"ל שהוא אימתי לחשוב את עצם זמן היציאה ממצרים.

הגאולה ממצרים היא התהפכות לילה ליום

הנה מצינו שבליל התקדש חג פסח, עת שהוציאנו הקב"ה ממצרים, ישנו דגוש מיוחד על ענין התהפכות לילה ליום וחושך לאור, וכדכתיב בתורה (דברים טז, א) 'הוציאך ה' ממצרים לילה', הדגיש הכתוב לומר שההוצאה היתה בלילה דייקא, כדי להורות על מה שבעת היציאה התהפכה גם הלילה עצמה ויצאתה מאפילה לאור גדול. ועד"ז נודע מה שאתא בזה"ק (ח"ב לת). 'תנא, הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, דהא הוא דכתיב (תהלים קלט, יב) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה', ע"כ. הרי שהלילה ההיא האירה בתוקף גדול מאוד.

וחזוין זאת גם בריש מסכת פסחים (דף ב.), שהתחיל התנא בלשון 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר', ובגמ' (ג.) מסיק דהאי אור אורתא הוא, ולישנא מעליא נקט. ומה שהלילה מכונה כאן בשם אור, אין זה רק בלשון סגי נהור גרידא, אלא זה מורה על שבשוורש הדברים ענין של יציאת מצרים היא התהפכות הלילה ליום.

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד
מוה"ר יואל גרינפעלד הי"ו

לע"נ אמו האה"ח רבקה לאה ב"ר משה צבי ע"ה
נפטרה ר"ח ניסן תשס"ז לפ"ק

ענין ההתהפכות לילה ליום וחושך לאור שנעשה בעת היציאה ממצרים.

כיצד שיעבוד מצרים היינו שהיו בני ישראל אסורים שם כמו בבית הכלא, וזה רמזו בתיבת 'מצרים' שהוא מלשון 'מִצְרַיִם' וגבולות, והיינו שנמצאים במצב של מיצר וגבול, ולפי האמור נעשה כן מכח מה שלא היתה שם אחדות כראוי בין האורות והכלים, ו'כלאים' זו גרמה גלות ושעבוד. ואילו יציאת בני ישראל משם, היינו שהתחברו והתאחדו האורות והכלים יחדיו, בבחי' לילה כיום יאיר ~

וכן מצינו שליל פסח מכונה בכתוב בשם 'ליל התקדש חג', כטעם 'קידושין'. וכן נרמז עניינם כמה שישנם ט"ו סימנים בליל הסדר, שמנין זה הוא כנגד חמש עשרה המעלות שעלתה הירח בליל זה כדי להגיע לשלימותו. והסימן הראשון הוא 'קדש', לשון קידושין, ענין היחוד והזיווג הנעשה מכח הארת הירח

ליום וחושך לאור, הוא ע"פ מה שמצינו בכתוב שכל יושב בבית האסורים, שהוא היפך החירות, נחשב כאילו נמצא במצב של חושך ואפלה, וכמ"ש (תהלים קז, י) 'יושבי חושך וצלמות אסירי עני וברזל'. וממילא היציאה והחירות ממסגרת אסיר נחשב אל החבוש כאילו נתהפך אצלו הלילה ליום, כיון שיוצא ממצב של חושך וצלמות.

בשעת הגאולה מתגלה שגם בעצם הגלות האיר האור בפנימיות

וביותר הוא בענין היציאה מכור הגלות לחירות הגאולה, כי אז לאחר ההוצאה רואים למפרע שאפילו בזמן הגלות עצמו האיר האור באתכסיה, וכל שעבוד הגלות לא היה אלא מבחון, וממילא מתהפך גם בית האסורים עצמו לענין של חירות, בבחי' 'לילה כיום יאיר כחשכה כאורה'. ואשר לרמז זה אכן האיר אז ליל היציאה כיומא דתקופה דתמוז כנ"ל, להורות על מה שנתגלה בעת היציאה שכל חשכת הגלות לא היתה אלא לפנים, ובאמת גם הלילה האיר שם כאור היום.

תיבת 'כלאים' פירושו כטעם אסורים בבית הכלא

אך בעומק יותר יתבאר ענין ההתהפכות לילה ליום בעת היציאה והגאולה מארץ מצרים, בהקדם דברי זוה"ק (ח"ג פז): בביאור ענין כלאים, וז"ל 'מהו כלאים, כמאן דיהיב אחרא בבי מטרא (-בית המשמר), כמה דאת אמר (רמיה לו, יח) אל בית הכלא', ע"כ. פירוש הדברים, שהזוה"ק מפרש אסור הכלאים, שאסרה התורה לחבר שני מינים שונים, שענינו הוא

מלשון 'בית הכלא', וכלומר, שההצטרפות וההתחברות של שני דברים יחדיו שלפי האמת אין הם מתחברים אחד עם השני, ומצד מהותם הינם סותרים זה את זה, הרי זה חשוב כאילו כל אחד מהם נמצא כמו חבוש בבית הכלא, כי זיווג שאיננו ראוי כזה נחשב כבית האסורים לשניהם.

חיבור זיווג הראוי נחשב כחירות לשניהם

ויצא מזה שכאשר ישנו חיבור בין שני דברים שאינם מותאמים זה עם זה, והיינו בזמן ששנים המתחברים אינם שרים אהדדי, אזי נחשב זה ששניהם אסירים ומסוגרים בבית הסוהר, ואילו כאשר יוצאים משעבוד זה, וזה ע"י שנעשה אחדות זיווג נכון בין שנים המצטרפים, הרי זה נחשב להם כיציאה מעבודת לחירות ומשעבוד לגאולה.

'יום' ו'לילה' משל ל'אורות' ו'כלים'

ועפ"י נבין ביותר שייכות ענין ההתהפכות של חושך לאור ליציאת בני ישראל ממצרים. כי ע"פ האמור נמצא שנכלל בדרגת 'לילה כיום יאיר' ענין השוואת אורות וכלים באופן שיאירו ויתאחדו יחדיו להיות לאחדים ממש.

כי הנה ה'יום' הוא משל לבחי' ה'אורות' שבתוך הכלים, ואילו ה'לילה' והחושך הוא דוגמא לעצם ה'כלים', שאין להם אור מעצמם, ושורשם הוא משרש התהוות הגבורות וההסתר למעלה, ועל כן הם דומים למציאות החושך והלילה.

ב.

תאיר כאור יום חשכת לילה: בליל פסח מאירה הלבנה כאור החמה

פסח - הבאה לזכר היציאה ממצרים - תלויה היא במצות קידוש החודש.

ונודע שמצות קידוש החודש, המורה להתחדשות הירח בכל ראש חודש לאחר שנתמעטה מאוד וכמעט שנחסרה לגמרי, - רומז על התיקון שלעתידי לפגם מיעוט הירח, כי על ידו מבשרים ללבנה שעתידיה היא עוד לחזור ולהתחדש בשלימות, ולהיות בבחי' 'שני המאורות הגדולים', ובזמן שהוא תהפך להאיר באור גדול כמו החמה. וכיון שמצוה זו באה כהקדמה לענין הגאולה והיציאה ממצרים, מוכח שאכן דבר זה עצמו הוא גם ענין היציאה והחירות משעבוד מצרים, מה שבזמן שהוא מתעלה הירח מעלות רמות, עד שהיא משתווה למעלת השמש, והיא מאירה בתוקף גדול כמעט כאור החמה, ובזה מתחברים ומתאחדים הם יחדיו באופן הראוי.

חודש ניסן נחשב לראש לענין התחדשות הלבנה

וכן הדבר גם לפי פשוטו של מקרא, שבא הכתוב לומר שחודש ניסן שבו יצאנו ממצרים נחשב לראש חדשים' וראשון לכל חדשי השנה, שממנו מתחילים כולם לימנות, - הנה בזה מבואר שכל קדושת סדר החדשים, שהוא ענין מה שהירח מתחדש בכל ראש חודש, מתחילה בחודש ניסן. הרי כאמור, שכל ענין חידוש הירח מושרש בחודש זה של היציאה, כי כאמור היתה זו עצם הגאולה והיציאה ממצרים, שנעשה אז תיקון לחשכת הלילה שנגרמה מכח מיעוט הירח, והאירה אז הלבנה כאור החמה מעין זמן העתידי.

שייכות יציאת מצרים לענין זיווגים

ואכן מצינו שייכות מיוחדת לענין זיווג איש ואשה וחיבורם באופן הנכון ליציאת מצרים, וכדכתיב (תהלים

שתייה לעתיד לבוא. וממילא נתהווה אז יחוד גדול בין השמש והירח, שהם בדוגמת 'קוב"ה' ו'שכינתיה' כנודע מהזוה"ק (ח"ג יב), וזה מכח התיקון והשלימות שנגרמה אז באור הלבנה. [וע"ד הרמז נודע שליל פסח' בניג' 'ירח', להורות על שבליל נפלא זו מתהווה תיקון ושלימות גדול לבחי' הירח, והיא מאירה מעין אור השמש].

חג הפסח ביום ט"ו לחודש - בזמן שה'סיהרא באשלמותא'

ואכן קביעות המועד היא ביום ט"ו לחודש, בזמן שנגצאת ה'סיהרא באשלמותא', ודבר זה רומז שבליל קדוש זה כבר עלתה הירח כל ט"ו המעלות שהיא עולה בכל חודש, ועתה כבר הגיעה לתכלית עלייתה, והיא עומדת כעת בשלימות מדרגתה, מעין אור השמש המאיר בתוקף השלימות. [וט"ו מדרגות אלו שעולה הירח בכל חודש, רמוזים בחמש עשרה מעלות שהיו בבית המקדש בין העזרת נשים (-שכינה, ירח) לבין העזרת ישראל (-קוב"ה, שמש), ומורה על ט"ו העליות המעלים את הירח למדרגת השמש. ויש בכ"ו אריכות ואכ"מ].

יציאת מ'תלויה במצות קידוש החודש - המורה להתחדשות והתעלות מדרגת הירח

וכן מצינו בתורה שכל ענין יציאת מצרים מיוסדת על מצות קידוש החודש, וכפי שרואים שהקדים הקב"ה לצוות על ענין חידוש הירח לפני שיצאו ממצרים, ואמר אז (שמות יב, ב) 'החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', ופירושו 'חז"ל במכילתא (הובא ברש"י) שכוונת הכתוב למצות קידוש החודש, ולומר שכשהירח מתחדש יהיה ראש חודש. ומיד אחריו ציוה על מצות קרבן פסח, באמרו (פסוק ג) 'דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש הזה יקחו להם איש שה' וגו', הרי שכל הבאת קרבן

סח, ז) 'אלקים מושיב יחידים ביתה, מוציא אסירים בכושרות', ופסוק זה מיייר מיציאת מצרים, שהוציא הקב"ה את ישראל בחודש שהוא כשר לצאת בו, (וכפרש"י שם בשם המכילתא בא פר' ט"ז), ומיניה ילפינן בגמ' (סוטה ב.) שקשין לזווגן כקריעת ים סוף, אשר ע"ז נאמר 'אלקים מושיב יחידים ביתה'. וכן נראה ממה שאיתא בירושלמי (פסחים פ"ה ה"א), כי 'האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו', הרי שאכילת המצה בליל פסח, המורה על הגאולה ממצרים שהיתה בחיפזון, נחשב כענין קידושין.

ט"ו סימנים בליל התקדש חג - ענין קידושין
וכן מצינו שליל פסח מכונה בכתוב (ישעיה ל, כט) בשם 'ליל התקדש חג', כטעם 'קידושין'. וכן נרמז ענינם במה שישנם ט"ו סימנים בליל הסדר, שמנין זה הוא כנגד חמש עשרה המעלות שעלתה הירח בליל זו כדי להגיע לשלימותה. והסימן הראשון הוא 'קדש', לשון קידושין, ענין היחוד והזיווג הנעשה מכח הארת הירח.
ט"ו המעלות כענין שם י-ה הניתן באיש ואשה
ובביאור ענין מספר ט"ו דייקא, יש לומר שהוא כמנין שם י"ה הנכלל בכל זיווג נכון בישראל, וע"ד

ג.

אחד אני יודע: חירות האמיתית ע"י אחדות הנשמה והגוף

ביציאתנו מנעשה חיבור בין הנשמה והגוף - הנחשבים כמו אור וכלי

והנה ככל האמור למעלה בענין היחוד והחיבור הראוי שנתהווה ביציאת מצרים בגבהי מרומים בבחי' האורות והכלים העליונים, שהם שני המאורות השמש והירח, המשמשים כמרכבה לבחי' קוב"ה ושכינתיה, והוא ענין החירות שנגרמה בעת היציאה, - הנה כמו כן נעשה אחדות והתכללות זו גם בבחי' האורות והכלים שלמטה, שהם 'הגוף' ו'הנשמה' הכלולים בנפש האדם, שהמה נחשבים ג"כ כמו אור וכלי, יום ולילה הנ"ל. והיינו לומר שבעת הוצאתנו ממצרים נתכללו המה לאחדים, באופן שיתאימו זה עם זה, ע"ז שיתבאר בעז"ה, והוא הוא שלימות החירות שזכינו אליה ביציאת מצרים.

שעבוד מצרים הוא השתעבדות הנשמה אל הגוף

כי הנה 'שעבוד מצרים מורה על מה שהגוף משעבדת את הנשמה הנמצאה בתוכה להיותה משועבדת ונכנעת אליה בכל מה שהוא מצווה אותה. והיינו שלא די שהגוף אינו מכיר את מעלת הנשמה וגודל רוממותה, ומכך הוא משתעבד אליה ומקבל מרות ממנה, אלא שאדרבה, הוא מחשיב את עצמו כאילו הוא הוא העיקר, וכי הוא לבדו הוא המושל בכל אשר לו, ומזה הוא משעבד את הנשמה לקיים את כל מאוויו ותאוותיו שהם היפך רצון הנשמה.

חיבור כזה הוא כמו 'בית האסורים'

והנה הנהגה כזו במהות החיבור של הנשמה והגוף, נחשבת כמו 'בית האסורים' לשניהם, והיינו כאמור למעלה שכל יחוד וחיבור שאיננו באופן הראוי לו, והוא באופן של כלאים, הרי זה נחשב ל'בית הכלא' לשנים המתאחדים. והכי נמי כאשר הגוף רוצה להיות המושל והשליט בחיבור זה שבינו ובין הנשמה, הרי זה חשוב ככלאים וכאילו שניהם נמצאים בבית האסורים.

התחברות באופן הראוי גורם שלימות וחירות לשניהם

כי הרי לפי הפשטות הלא הנשמה והגוף הינם כשני הפכים ממש זה עם זה, שהרי גוף האדם שנברא ביום הששי של מעשה בראשית הוא האחור למעשה בראשית' (בכרות סא), ואילו הנשמה שקדמה לעולם היא במדרגת 'קדם' למעשה בראשית. ובכל זאת מקשר אותם השי"ת כאחד להיות מתאחדים ב'רוא דאחד'. וזיווג זה כאשר הוא עולה יפה באופן שהעמיד אותו השי"ת, והיינו באופן שהנשמה היא העיקר והמושל, הרי זה גורם שלימות ותיקון לשניהם, כי באופן כזה משלים כל אחד את זולתו, כי הנשמה מחייה את הגוף, ומאידך הגוף מגלה את כוחות הנשמה מכח אל הפועל. וכאשר הוא כן אינו נחשב שתרווייהו הם במצב של חירות.

שהרי אילו לא היתה הנשמה יכולה לגלות את כוחותיה לפועל, והיינו בלא התחברותה אל הגוף,

דאיתא בגמ' (שם יז.) דריש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכינה ביניהן, ופירש"י, שהרי חלק את שמו ושכנו ביניהן, י"ד באיש וה"י באשה, ע"כ. הרי שהתכללות וחיבור כראוי בין איש ואשה גורם להשראת שם י-ה' ביניהם. וזוהי מדרגת 'ט"ו המעלות' שעולה השכינה הק', מדת המלכות - ירח, כדי להתחבר עם בעלה - קוב"ה, ובאופן שהיא מתעלה ומתדרמה אליו בהאירה כמותו, שבזה עולה הזיווג יפה כראוי וכיאות, ואשר זה נחשב למצב של חירות בשלימות, היפוך 'בית האסורים' שהיתה בה בתחילה בהיותה במצרים.

מדת המלכות. ואכן שלימות החירות והגאולה מנלותה, היא כאשר מאיר אור אחדות הבורא גם בתוך עולמות הנפרדים ההם, והיינו שמתאחדים האורות והכלים, השמש והירח, באופן שאי אפשר להעלים ולהכחיש את כבוד מלכותו של הקב"ה. ובהתגלות זו בשלימות נחשבה גאולה שלימה לענין גלות השכינה.

שלימות הגאולה היא כאשר הבנים שבים למעלת אבותם

[ועפ"ז נתבאר במק"א עומק דברי הרמב"ן ז"ל (בהקדמה לספר שמות), וז"ל: והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו וכו', וכשבו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם וכו' ואז נחשבו גאולים, עכ"ל. ויצא מדבריו הק' ששלימות הגאולה איננו רק כאשר הבנים שבים למעלת האבות, ורק אז נחשבים המה כגאולים.

הכזונה בזה - שמתגלה אחדות שבעולם אצילות גם בעולמות בי"ע

והנה כבר בא דברינו כמה פעמים (ראה גליון קסה) שמדרגת האבות הק' לעומת דרגת השבטים - היא כמו עולם האצילות שמאיר בו אחדות הפשוט של הבורא ית' לעומת העולמות התחתונים שהם בבחי' פירוד. ולפי מה שאמרנו לעיל הרי שלימות החירות והיציאה מגלות היא כאשר ישנו חיבור ויחוד הראוי בין שנים המתחברים, ויש בהם מדרגת של אחדות שלימה ונרצה, וכפי האמור כאן זוהי דרגת עולם האצילות ששורה בו אחדות האורות והכלים - לעומת עולמות בי"ע שהם עלמא דפרודא. וממילא עולים היטב דברי הרמב"ן שתכלית הגאולה היא כאשר הבנים (-מדרגת בי"ע) שבים ועולים למעלת האבות (-בחי' עולם האצילות), וגם בהם מתאחדים ומתכללים האורות והכלים כראוי, כי אז דוקא נחשבו גאולים. וראה עוד בזה להלן].

הראש נחשב כמו הנשמה, ולמטה ממנו הוא מקום שליטת הגוף

וע"פ הדברים האלה יבואר ענין שעבוד מצרים בהגברת כוחות הגוף על אור הנשמה. ובהקדם, הדנה קומת האדם היא דוגמא למידות העליונות כמבואר בתיקונים, ואחד מהאופנים האיך מתחלקת קומת האדם ע"פ המידות הוא, אשר הראש הוא בדוגמת הנשמה, כטעם 'הנשמה שבמוחי', ואילו מקום הגוף שמהצואר ולמטה נחשב כמקום שליטת הגוף.

ביתר עומק: הראש הוא בבחי' אצילות, והגוף הוא כנגד בי"ע

וביתר מדויק נאמר - ע"פ האמור, שהראש הוא כנגד עולם האצילות, ששם מתאחדים האורות והכלים לאחדים ממש, ויחוד זה הוא באופן שהנשמה היא העיקרית, והגוף שומע לקול הנשמה ומכניע עצמו

אזי לא היתה היא נחשבת כת חורין כלל, כיון שאין ביכולתה לפעול ולעשות ככל העולה ברצונה, וזה כמו הנמצא בבית האסורים שידיי מקושרים ואין ביכולתו לפעול כלום, ונמצא שחיבורה אל הגוף בלבד הוא המשלים את מהותה ומהווה אותה להיות בן חורין. ומאידך בענין הגוף הוא בודאי כן, שהרי הגוף אין לו כל חיות זולת הנשמה, וכל חיותו הוא שואב מצד הימצאותו עם הנשמה. ונמצא שהיחוד בין הגוף והנשמה גורם שלימות וחירות לשניהם.

ואילו כאשר הזיווג אינו עולה יפה, וזה כאשר הגוף מתעקש ורוצה לשלוט על הנשמה, אזי נחשב חיבור זה כבית האסורים ממש לכל אחד מהם, כי כל אחד מרגיש שהוא אסור ומצומצם ע"י זולתו, ואין זה אלא שעבוד היפך החירות.

חירות מגלות מצרים ע"י הארת הגוף כמו הנשמה

וכפי האמור היה זה ענין שעבוד מצרים, שהם רצו להגביר את כוחות הגוף שבנפש על אור הנשמה שבה, וגרמו בזה עבדות ומצב של בית האסורים לבני ישראל. ולפיכך כאשר יצאו ממצרים לחירות בליל התקדש חג, היינו שנתחברו אז הגוף והנשמה באופן הראוי והיאות, והיינו שנתעלה הגוף להאיר באור הנשמה, בבחי' לילה כיום יאיר, וזה מכח הכרתו את מעלת הנשמה, וביטולו לגמרי אליה, וזוהי נעשה ההתחברות ביניהם באופן השלימה והנכונה, וזה נחשבה באמת כיציאה מעבדות לחירות ומאפלה לאור גדול.

בעולם האצילות מתאחדים האורות והכלים - לעומת בי"ע שהם מקום הפירוד

ונבוא להרחיב הדברים יותר בעז"ה. כי הנה כבר קדם מאמרנו בכמה מקומות שהאחדות הנכונה והשלימה הנמצאת בין האורות והכלים היא בדרגת עולם האצילות, כי שמה בעולם נעלה זה מתאחדים הכלים באחדות ממש עם האורות, ע"ד דאיתא בזה"ק (תיקו"ז ג): 'עשר ספירות דאצילות, איהו וגרמוהי חד בהון, איהו וחיוהי חד בהון', ואילו בעולמות בי"ע העומדים למטה מעולם האצילות, שם נתהווה מתחילה ענין שבידת הכלים, והיינו שהכלים לא יכלו להתאחד עם האורות, כי לא הכילו את ריבוי האורות שהושפעו בהן, שהיו המה גבוהין הרבה ממדרגתן, ומכך נפלו הכלים למטה ונשברו. ונמצא שבעולמות בי"ע עדיין אין אחדות בשלימות בין האורות והכלים.

גאולת השכינה - גילוי אור האחדות בתוך העולמות הנפרדים

וזהו ג"כ ענין מיעוט הירח, שיש בה עליות וירידות כנ"ל, שהרי מדת המלכות דאצילות היא היורדת למטה להחיות העולמות בי"ע, שהם מקומות ששורה בהם ענין הפירוד והיפך גילוי אחדות השי"ת, ובשעה שהיא מתלבשת בעולמות ההם יש מקום להיאחו בה, ולהסתיר על התגלות כבוד שמים - שהוא ענין

נקודות:

'שעבוד מצרים מורה על מה שהגוף משעבדת את הנשמה הנמצאה בתוכה להיותה משועבדת ונכנעת אליה בכל מה שהוא מצווה אותה. והיינו שלא די שהגוף אינו מכיר את מעלת הנשמה וגודל רוממותה, ומכך הוא משתעבד אליה ומקבל מרות ממנה, אלא שאדרבה, הוא מחשיב את עצמו כאילו הוא הוא העיקר, וכי הוא לבדו הוא המושל בכל אשר לו

וזהו המיצר והחושך של שעבוד מצרים, מה שעיקבו את היחוד והחיבור הנרצה בין הנשמה והגוף, ונחשב זאת לשניהם כמקום הכלא ובית האסורים כנ"ל. ואילו היציאה ממיצר זה הוא ענין התחברותם כאחד באופן הראוי, והיינו כאשר הגוף בטל אל אור הנשמה, ובכך הוא מאיר ג"כ באור הנשמה, באופן שמתאימים ונכללים זה עם זה, ומתאחדים האור והכלי, בבחי' לילה כיום יאיר וחשכה כאורה

הנה עיקר מצוות הלילה הזה הם שנים, ושניהם מתקיימים ע"י הפה, והם; דיבור ואכילה, מצות סיפור יציאת מצרים, ומצות אכילת פסח מצה ומרור. וזוהי שתלה הכתוב מצוות הלילה בפה, מוכח שיש לו שייכות מיוחדת לכל ענין גאולת מצרים. וכן ידוע מה שביארו בספרים הק' את שם החג הקדוש 'פסח' שהוא מלשון 'פה סח', הרי שעיקר החג נקרא ע"ש קדושת הפה ~

בליל התקדש חג שהוא זמן חירותנו, שאז יוצאים מתחת סבלות מצרים, שהוא מה שרוצים המה להפריד את יחוד הנשמה והגוף, לכך נצטוונו לעשות בחג הפסח מצוות כאלו התלויים בפה ששם מתאחדים הגוף והנשמה, ולא עוד אלא שצריך לקיים את שני הכוחות התלויים בו, דיבור מצרים, ואכילה - באכילת פסח מצה ומרור

תחתיו, והוא דרך חיבורם באופן הראוי כנ"ל. וממילא נחשב איבר הראש למקום שליטת הנשמה. ומאידך קומת הגוף למטה היא בבחי' עולמות בי"ע, ששמה לא מופיעה אחדות שלימה בין האורות והכלים - הגוף והנשמה, ועל כן יש שם התגברות של הגוף לעומת כח הנשמה.

מקום הגרון מורה לצמצום וגבול שיסגור בעולמות הנפרדים

והנה הגרון העומד בין הראש לקומת הגוף, והוא מקום המיצר שביניהם, הוא כמו המעבר בין עולם האצילות לעולמות בי"ע, בין דרגת הנשמה אל הגוף, ובה מתחיל ענין עולמות הנפרדים. ולכן נמי עולה מספר 'גרון' כמנין ג' פעמים 'אלקים' ע"כ המתפשטים בגרון, ואשר השם אלקים מורה על צמצום וגבול, בחי' 'מצרים' הנ"ל, הנעשה מכח מה שהאורות והכלים אינם מחוברים כראוי בעולמות בי"ע, שהוא היפך כח

החירות המתהווה ע"י היחוד והחיבור הנכון. ודייקא ג' פעמים אלקים, כנגד שלושת העולמות בריאה יצירה ועשיה שהינם בבחי' פירוד. וכמו כן ישנם בגרון ג' חלקים, הקנה, הוושט, והוורידים, המכוונים ג"כ כנגד ג' עולמות בי"ע.

קליפת מצרים אחוזה במיצר הגרון - ומעכבת יחוד הנשמה והגוף

והנה כלל ישראל נקראים בשם 'ישראל', שהוא אותיות 'לי ראש', וזה מכיון שהם אחוים בבחי' הראש, שהוא בדרגת הנשמה, ואילו קליפות מצרים ופרעה אחוזה במיצר הגרון כנודע, שהוא ראשית מקום שליטת הגוף, וכמו כן 'פרעה' מלך מצרים הוא אתון 'הערה', שהוא האחור של הגרון, המורה על קשיות ערפו של הגוף שאינו רוצה להשתעבד אל הנשמה. וכן שלושת שרי פרעה, שר המשקים, שר האופים, ושר הטבחים, הינם כנגד ג"פ שם אלקים המרומזים בחיבת גרון (ראה

כ"ז בשעה"כ דרושי הפסח דרוש א). ונמצא שקליפת מצרים עומדת במקום המעבר בין הנשמה לגוף, ויש לה אחיזה בבחי' ג' פעמים אלקים אלו המתפשטים בגרון, ורצונה לעכב בעד הנשמה שלא יא לה שליטה על הגוף, ושלא יוכלו שניהם להתאחד זה עם זה כראוי באופן שתהא הנשמה מושלת על הגוף.

גאולת מצרים ע"י התחברות הנשמה והגוף כאחד

וזהו המיצר והחושך של שעבוד מצרים, מה שעכבו את היחוד והחיבור הנרצה בין הנשמה והגוף, ונחשב זאת לשניהם במקום הכלא ובית האסורים כנ"ל. ואילו היציאה ממצר זה הוא ענין התחברותם כאחד באופן הראוי, והיינו כאשר הגוף בטל אל אור הנשמה, ובכך הוא מאיר ג"כ באור הנשמה, באופן שמתאימים ונכללים זה עם זה, ומתאחדים האור והכלי, בבחי' לילה כיום יאיר וחשכה כאורה, והוא החירות האמיתי של שעבוד מצרים.

ד.

ואמרתם זבח פסח: קדושת האכילה והדיבור שבליל פסח

להפריד את יחוד הנשמה והגוף, לכך נצטוונו לעשות בחג הפסח מצוות כאלו התלויים בפה ששם מתאחדים הגוף והנשמה, ולא עוד אלא שצריך לקיים את שני הכוחות התלויים בו, דיבור - בסיפור יציאת מצרים, ואכילה - באכילת פסח מצה ומרור, ושני מצוות אלו מקושרים יחדיו, שהרי המצה נקראת 'לחם עוני' (דברים טז, ג), ע"ש שעונין עליו דברים הרבה (פסחים קטו:), והיינו שסיפור יציאת מצרים בדיבור בא יחוד עם אכילת המצה. והרי זה מורה לגודל היחוד והחיבור בין הנשמה והגוף, האור והכלי, הנעשה בליל קדוש זו, שהיא אחדות הגוף והנשמה הפועלים כאחד, בבחי' 'לילה כיום יאיר', ובבחי' שני מלכים המשתמשים בכתר אחד, שהיא מדרגת החירות האמיתית כנ"ל.

ג"פ הוי"ה הרמוז בתבית 'לחם' ממתיקים את ג"פ שם אלקים שבתבית 'גרון'

וע"ד הרמז, הנה 'לחם' עולה כמנין ג"פ שם הוי"ה, והם כנגד שלושת האבות הק', שהם בדרגת עולם האצילות. וג' הווי"ו"ת אלו ממתיקים את הג' פעמים 'אלקים' הרמוזים בתבית 'גרון' שהם כנגד עולמות בי"ע, והם מותקנים בכח ה'לחם עני' שבדרגת האבות הק', בחי' עולם האצילות, ששם שורה האחדות, ואחרות זו מאירה גם בתוך העולמות הנפרדים בכח אכילת המצה. וכמו כן מרומז חיבור זה גם בתבית 'לחם' עצמה, שהרי בג' הווי"ו"ת ישנם י"ב אותיות, שעניינם י"ב גבול אלכסון - בחי' הגבול, ומכוונים לעומת י"ב השבטים שהם שורש עולמות הנפרדים בי"ע כנ"ל, ונמצא שבענין הלחם עצמו נרמז אחדות דרגות האבות והשבטים, והעלאת עולמות בי"ע לדרגת האצילות, בבחי' 'והשיב לב אבות על בנים' (מלאכי ג, כד), ועי"ז נחשבו גם המה לגאולים.

שלוש המצוות מורה על חירות משעבוד מצרים

וכמו כן לוקחים אנו שלש מצוות, נגד שלושת האבות הרמוזים בענין הלחם עני, וג' פעמים 'לחם עני' בנימי 'חירות', כי כאמור זוהי החירות האמיתית והשלימה, שנעשה אחדות והיבור הראוי בין הנשמה והגוף, ומאירים שניהם כאחד, באופן שמתהפכת חשכת הגוף להאיר כאור הנשמה, היפך קליפת מצרים שרצו להגביר הגוף על הנשמה, ובשעת היציאה האיר לנו לקב"ה את הלילה לאור היום, ובכך זה יצאנו ממצרים לחירות עולם.

כי גמר צורתו של אדם שזוהו גמר מלאכתו, נעשה בגמר פיו שבו כח הדברי, עכ"ל. מבואר בדבריו ז"ל שהפה הוא הכלי המאחד ומחבר את הנשמה והגוף.

כוחות הדיבור והאכילה נעשים בהתכללות הנשמה והגוף

ובהרחיב הדברים קצת יש לומר, כי שני הכוחות שישנם בפה, הדיבור והאכילה, שניהם נעשים ע"י חיבור הגוף והנשמה. כי הנה הדיבור נמשך מכח הנשמה, וכמ"ש (בראשית ב, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה', ותרומם אונקלוס 'לרוח ממללא'. ומאידך מצינו בחז"ל שהחשיבו את הדיבור לענין מעשה הבא מצד הגוף, וכענין שאמרו (סנהדרין סה.) ד'עקימת שפתיו הוי מעשה'. הרי שבכח הדיבור פועלים הנשמה והגוף גם יחד, ובו מתגלה הקשר בין הנשמה אל הגוף.

וכן הדבר גם בכח האכילה הנעשה ע"י הפה, שגם בה ישנה חיבור נשמה וגוף, שהרי ללא האכילה נפרדת הנשמה מן הגוף ואינה יכולה להתקיים בו, ונמצא שהאכילה היא הגורמת את היחוד והחיבור ביניהם.

שני העניינים - הדיבור והאכילה - התלויים בפה כדי להורות על אחדותם כאחד

וביותר נאמר כי אכן בדוקא העמיד השי"ת את שני כוחות אלו בפה, והיינו שהפה משמש לשני עניינים חלוקים, כח האכילה ע"י הוושט, וכח הדיבור ע"י הקנה, וזה דלא ככל שאר האיברים אשר כל אחד מהם משמש לענין אחד בלבד. וטעם הדבר הוא אכן ע"פ האמור. כי מאחר שהפה הוא מקום חיבור הנשמה והגוף כנ"ל, שהם שני הפכים, על כן כאשר צריכים המה להתאחד הרי זה בא מכח שני הצדדים גם יחד. כי הנה יחוד הנשמה עם הגוף הבא מצד הנשמה - מתהווה ע"י הדיבור, כי כח הדיבור מתייחס בעיקרו אל הנשמה, אלא שיש לו גם שייכות אל הגוף כאמור, ונמצא שחיבור זה מורה על האחדות שמצד הנשמה. ומאידך היחוד שמצד הגוף - בא ע"י האכילה, הנראית לכאורה כענין של גוף, ואילו למעשה ניוונת גם הנשמה ממנה, ועל ידה היא מקבלת את חיותה, וזהו היחוד שמצד הגוף. ועכ"פ נמצא ששני עניינים אלו, דיבור ואכילה, באים כאחד אצל הפה, ועי"ז בא היחוד השלימה של הנשמה והגוף.

לחם שעונין עליו דברים הרבה - חיבור הנשמה והגוף

ולפיכך בליל התקדש חג שהוא זמן חירותנו, שאז יוצאים מתחת סבלות מצרים, שהוא מה שרוצים המה

תיקון קליפת מצרים ע"י המצוות שבליל פסח

והנה התיקון לקליפת מצרים הבאה להפריד בין הנשמה לגוף, בא ע"י מצוות ליל התקדש חג, שבכח מצוות הללו מתאחדים הנשמה והגוף, ובוה מתבטל טומאת מצרים הרוצה לעשות פירוד ביניהם.

הגאולה ממצרים תלויה בכח הפה

כי הנה עיקר מצוות הלילה הזה הם שנים, ושניהם מתקיימים ע"י הפה, והם; דיבור ואכילה, מצות סיפור יציאת מצרים, ומצות אכילת פסח מצה ומרור. וזוהי שתלה הכתוב מצוות הלילה בפה, מוכח שיש לו שייכות מיוחדת לכל ענין גאולת מצרים. וכן ידוע מה שביארו בספרים הק' את שם החג הקדוש 'פסח' שהוא מלשון 'פה סח', הרי שעיקר החג נקרא ע"ש קדושת הפה. וכמו כן נודע מה דאיתא בפרקי דר"א (פמ"ח) שכל הגאולות היו בסוד ה' אותיות מנצפ"ך, וגאולת מצרים היתה בכח האות פ' - 'פקוד יפקוד אלקים אתכם' (בראשית נ, כה). ואות פ' הרי רומז לענין הפה כמבואר בגמ' (שבת קד.) הרי נראה מכל זה שישנו קשר מיוחד לגאולת מצרים בענין הפה.

חיבור הנשמה והגוף באיבר הפה

וע"פ דברינו לעיל נאמר שאכן הפה מורה על אחדות הנשמה והגוף, שהוא הוא ענין החירות הנעשה בליל התקדש חג פסח.

כי הנה נודע מה שכתב המהר"ל (גבורות ה' פכ"ח ועוד), שמקום חיבור הנשמה והגוף הוא אצל הפה, וכענין מה דאיתא בגמ' (נדה ל:) שכיון שבא הוולד לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו, וביאר שם המהר"ל בזה, וז"ל: מכיון שהאדם צורתו חיבור הנשמה השכלית והגוף ביחד, ודבר זה הוא עצמו כח המדבר, שהוא נשמה עם הגוף, וכח המדבר הוא גמר צורתו, וכל זמן שהוא בבטן אימו אין לו רוח ממללא, עד שהוא יוצא לאויר העולם, והכאה הזאת שהוא מכה על פיו ר"ל גמר צורתו, ונקרא זה הכאה על פיו, כי כן גמר צורה של כלי נקרא מכה בפטיש, המכה על הכלי בגמר מעשה זהו גמר מלאכתו, כן גמר צורתו שהוא חי מדבר הוא נעשה על ידי גמר פיו ששם כח הדברי, והגמר היא הכאה, ושם נגמר ונעשה האדם מורכב מן הנשמה השכלית וגוף. וזה כי פועל הדבור ע"י גוף, ואי אפשר זה בלא נשמה שכלית, כי התינוק שאין לו שכל אינו מדבר, וכן הבהמה יש לה כלי הדבור ואין בה דבור, כי הבהמה אין לה נשמה שכלית, ובא לומר

• מוציא מצה •

ראשית התחלת הגאולה על ידי אכילת לחם במצרים

'מוציא מצה' הוא בגי' 'עברי', כי ראשית התנוצצות הגאולה נזכר בפסוק (בראשית מג, לב) 'כי לא יוכלו המצרים לאכל את העברים לחם, כי תועבה הוא למצרים'. אשר אז התחיל כבר להתגלות שיש פירוד גדול בין מצרים לכלל ישראל, ואם כן אין הם יכולים לקבל שליטה עליהם באמת. ולכן מרמזים על פירוד זה בסימן **מוציא מצה**, להורות כי הגאולה היתה מושרשת בפירוד זה בין העברים והמצרים.

• מרור •

המתקת דיני המרור

אי' באריה"ק כי 'מרור' הוא בגי' 'מות' (שעה"כ פסח ה), וידוע מספ"ק כי צריכים להפריד בין אותיות מור"ת, ועל ידי זה יוצאים ממות לחיים. וזהו ענין תיבת **מאורות** (בראשית א, יד) אשר האור מפריד בין אותיות מור"ת. וכן תיבת **מוזות** (דברים ו, ט), כוונתו ז"ל המפריד בין אותיות מור"ת. וי"ל כי לכן צריכים ללעוס את המרור, דהיינו לשבר ולהפריד בין אותיות המור"ת, ועל ידי זה להכניס בו אות חיים. כי כאשר מפזרים את אותיות המור"ת ואין בהם חיבור, מתבטלת המיתה, על דרך 'פזיור לרשעים טוב להם וטוב לעולם' (סנהדרין עא).

והמרור נמתק ע"י החרוסת, שהוא גדול במספרו ממנין מרור כמספר 'עץ חיים', והיינו אשר 'מרור עץ חיים' הוא בגי' 'חרוסת', כי עץ החיים נכנס באמצע אותיות 'מות'. ובגמ' איתא כי תגרי חרץ שבירושלים היו מכריזים ואומרים 'בואו וטלו לכם תבלין למצוה' (פסחים קטז). ויש לרמז כי 'חרץ' הוא בגי' 'עץ חיים', וזהו ממש ענין החרוסת, להביא בחי' של חיים לתוך מקום המות.

והנה חרץ הוא מלשון **מציץ מן החרכים** (שה"ש ב, ט), כי המרור מורה על קושי השעבוד, ומטבילים אותו בחרושת כדי להמתיקו. והמתקה באה על ידי בחי' 'חרץ', כאשר מוזכרים את הדבר שגם בעומק הגלות יש תמיד השגחה עליונה, בבחי' **מציץ מן החרכים**, וזה ממתיק את מרירות הגלות.

ובאורח זו נהלך לרמז עוד כמה שנודע כי קושי השעבוד השלים את מנין ארבע מאות שנה שהיו צריכים להשתעבד במצרים, והיינו אשר דוקא ע"י המרור המורה על קושי השעבוד והמרירות, וכן שיחשב הקב"ה את הקץ להקדים את יציאת מצרים, וזהו גם כן בחי' **מציץ מן החרכים** שהיה בתוך עומק קושי השעבוד. וזהו ענין חרוסת נוטריקון חוסר ת', כי על ידי בחי' **מציץ מן החרכים** שהחרושת מורה עליו כאמור, לא היו צריכים להשלים ולמלא ת' שנה כמו שנגזר עליהם.

• כורך •

המשכת הדעת באכילת כורך

נטילים את המצה השלישית ומכריזים אותה עם המרור. הנה שלשת המצות הם כנגד חכמה בינה ודעת, ונמצא כי המצה השלישית היא כנגד דעת. וכיון שאמרו חז"ל 'כל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו' (ברכות לב), לכן במצה המורה על דעת עושים 'אמר למקדש', ורמז יש בדבר כי 'למקדש' הוא בגי' 'דעת'.

והנה הדעת הוא מקור השלום, לפי שכל הפירודים באים מחוסר דעת, כי על ידי מצמוצם הדעת אין אחד מבין את השני, ואינו סובל אותו, ומהו נמשכים כל הפירודים והמחלוקות, וכך גם כל הדינים והגבורות באים מזה. אבל כאשר יש בהירות הדעת, אין שום פירודים כי אם שלום רב. וכך כתוב לא

ירעו ולא ישחיתו ככל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' (ישעיה יא, ט). וזהו ענין זכר למקדש כהלל, כי מדרתו של הלל היתה 'אוהב שלום ורודף שלום' (אבות פ"א מ"ב). ולכן נוטלים את המצה המכוונת כנגד דעת, ועל ידי זה יש שלום רב [ולכן יכולים לכוון יחד את המצה עם המרור, אף על פי שהם מורים על עניינים הפוכים זה מזה].

והנה ספירת הדעת מחולקת תמיד לשנים, **הסדים דדעת וגבורות דדעת**, ואילו כוונת ליל הסדר רואים שיש רק ג' מצות, והמצה השלישית כוללת בתוכה את **החסדים והגבורות של הדעת**. והיינו כי בליל הסדר מתגלה תוקף הדעת, אשר הוא מביא לשלום רב, ובה מתגלה כי החסדים והגבורות אינם סותרים זה את זה. כי כאשר יש הארה גדולה של דעת, מתהפכים כל הגבורות לרחמים וחסדים. ולכן הלכה כהלל המורה על התגברות החסדים, והוא היה כורך פסח מצה ומרור, שכן הפסח והמרור מורים על גבורות, והמצה מורה על חסדים, והוא היה כורך אותם ביחד להביא שלום רב.

• שולחן עורך •

סעודת ליל הסדר בחי' סעודת שלמה בשעתו

עושים עסק מיוחד מסעודת ליל הסדר, ובאמת אין זה מיוחד לליל הסדר דוקא, שהרי בכל יום טוב יש מצוה לאכול סעודה.

אבל הוא כי ליל הסדר הוא בחי' שלמה המלך כנזכר לעיל, אשר אצלו מצינו ענין 'סעודת שלמה בשעתו' (עירובין מא), ולכן אין הסעודה כמו סתם סעודת יום טוב, אלא יש בה ענין מיוחד. ונהגים להזכיר בתחלת הסעודה את האבלות של תשעה באב החל באותו לילה כמו ליל הסדר, ולכן אוכלים ביצים. ואכן בגמ' שם נזכרה סעודת שלמה בשעתו על ערב תשעה באב שחל להיות בשבת, שיכולים לאכול בסעודה המפסקת כסעודת שלמה בשעתו. כי שלמה המלך היה בונה בית המקדש, וככה קדושתו יכולים להתמק את האבלות על חורבן בית המקדש.

• צפון •

בליל הסדר נתהפך החושך לאור

באמת **הצות הלילה** הוא זמן של תוקף החושך, והוא מכון כנגד צד צפון שהוא צד החושך הגדול, ובו היו אחוים כל הקלי' של טומאת מצרים. אבל כגדול החושך כך היתה התנוצצות האור, וה' הכה כל כבוד בארץ מצרים. ועל אותה שעה נאמר 'ועברתי בארץ מצרים' וגו' (שמות יב, יג). שהוא 'אני ולא מלאך ולא שרף ולא שליח' (הגש"ם), שאז היה האור הגדול ביותר של גילוי שכניה. ועל ידי זה ביטל הקב"ה את כל העבודה זרה של מצרים, ובאלהיהם עשה שפטים גדולים, כאשר נכנס אל תוקף החושך וביטל אותו מכל וכל. וזהו שאמרו חז"ל בזה"ק (ח"ב לה) אשר בליל יציאת מצרים האיר הלילה כאור יום בתקופת תמוז, כי הפך הקב"ה את החושך לאור גדול. והארה זאת מאירה ככל שנה בליל הסדר, כאשר הקב"ה מגלה את אורו לנשמות ישראל, וכל החושך נתהפך לאור גדול.

• ברך הלל •

חיבור הנשמה והגוף בחי' אליהו

אי' באריה"ק (שעה"כ פסח ו) אשר לכן אין מפסיקים בין הכוס השלישית לכוס הרביעית (א"ח סימן תע"ט), בכדי שלא להפריד בין החסדים דדעת לגבורות דדעת. ויש לומר כי אליהו הנביא מביא את הארת הרצון, אשר על ידי זה מתאחדים החסדים

והגבורות. שכן החסדים הם בחי' נשמה, שהיא אור בלתי מצומצם. ואילו גבורות מורה על בחי' הגוף, שהוא תחת גבורות וצמצומים שהם בחי' גבורות. ואליהו הנביא אהד את הנשמה והגוף, ולכן עלה עם גופו בסערה השמימה ולא היה צריך להיפרד מגופו, ולכן הוא גם יכול לרדת להאי עלמא, כי אצלו אין שום פירוד בין השמים והארץ, כמו שאין אצלו פירוד בין הנשמה והגוף.

וזהו ענין כוס שלישי שהוא ברך, שבו מברכין על המזון, שהוא גשמיית, והוא כנגד גבורות דדעת המורה על הגוף. ואח"כ מיד מוזנין כוס רביעי וגומרים עליו את ההלל, אשר הלל הוא על ידי הנשמה הרוחנית וכדכתיב כל הנשמה תהלל (תהלים קג, ו). ובליל הסדר מתגלה הארת החיים הנצחיים, שמקשר בין הגוף והנשמה. אשר זהו ענין לחם עוני שהוא מאכל גשמי, אשר עונים עליו דברים הרבה בדיבור שהוא כח רוחני, ובליל הסדר מתאחדים יחד האכילה והדיבור. ולכן אין מפסיקים בין הכוס השלישי והרביעי, כדי להורות על אחדות הנשמה והגוף. [וזהו שנהגו רבותינו הק' לצרף את אלו הכוסות ביחד ממש, על ידי הכוס של אליהו. כי על ידי הארת אליהו הנביא, יכולים לקשר נשמה וגוף כנ"ל]. והקשר ביניהם הוא ע"י כוס של אליהו, כי הוא זכה לחירות ממלאך המות וחיים נצחיים.

• נרצה •

כלל ישראל רצויים בעיני ה'

בסוף הסדר מכריזים סימן מיוחד על כך שהעבודה שעשינו בזה הלילה מרוצה ומקובלת לפני ה'. ובאמת אין עושים בסימן זה שום עבודה, ובכל זאת מדגישים את היותנו רצויים לפני ה'.

ויש לומר כי הא גופא באים להשמיע בסימן זה, שלא נחשבו כי הקב"ה רוצה בכלל ישראל בגלל איזה דבר שהם עושים, אלא מגלים שהקב"ה מקבל ברצון את כל העבודות של כלל ישראל שהם עושים, בגלל האהבה שאינה תלויה בדבר שיש לו אלינו. והיינו אשר לא בגלל העבודה הרי הוא אוהב אותנו, אלא בגלל שהוא אוהב אותנו הרי הוא מקבל את עבודתנו. ולכן מגלים את זה שהקב"ה רוצה בנו דוקא בסימן כפני עצמו, שאין עושים בו שום פעולה. להראות ולהכריז על גדול אהבת ה' אותנו, אשר אין אהבה זו תלויה בשום פעולה ועבודה, ורק מחמת אהבה זו הרי הוא רוצה ומקבל את עבודתנו. ואילו אומות העולם אינם רצויים לפניו כלל, וגם אם יעלו לפניו כל אילי נביות ויעשו את כל העבודות שבעולם, אין הם רצויים לפניו. וזה הוא דבר עיקרי ויסודי בבחי' הקב"ה בכלל ישראל, ולכן מוזכרים זאת בליל הסדר שהוא זמן בחירת כלל ישראל להיות עם ה'.

וידוע כי ראשית התנוצצות הבחירה בכלל ישראל מבין אומות העולם, התחילה כבר אצל קין והבל, שנאמר 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו' (בראשית ה, ד), 'ואל קין ואל מנחתו לא ישע' (שם, ה). וזה היה שורש למה שיהיה בדורות עולם אחר כך, שיהיו עם בני ישראל שהקב"ה ישע אל קרבותיהם ועבודותיהם ברצון, והיו אומות העולם שהקב"ה לא ישע אל מעשיהם. והענין הוא כי 'קין' נקרא בנו של הנחש בחי' קינא דמסואבותא כמ"ש בזה"ק (ח"א נד): ולא בנו של אדם הראשון, ורק 'הבל' הוא בנו של אדם הראשון, וזהו ממש החילוק בין עם בני ישראל לאומות העולם, שדוקא 'אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם' (בריות ט). דהיינו בני אדם הראשון בחי' הבל. והפסוק מדייק שדוקא 'אדם כי יקריב מכם קרבן' (ויקרא א, ט). שצריכים להיות אדם כדי שהקרבן תתקבל לרצון. ואיתא באריה"ק כי הבל התגלגל במשה רבינו, אשר 'נרצה' הוא בגי' 'משה', שהוא היה מרוצה לפני ה' ועבודתו התקבלה ברצון.

א.

מנהג להעלות על הקערה ביצה זכר לחגיגה

מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות וכי' ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, והגוה בבשר וביצה (ש"ע א"ח תע"ג ד.)

יש להבין למה מביאים ביצה זכר לחגיגה, והרי הביצה היא מאכל אכלים, ולמה היא משמשת זכר לקרבן החגיגה שהיתה באה לכבוד שמחת יום טוב, למה מוזכרים את הקרבן ובה לשמחת החג דוקא על ידי מאכל אכלים ר"ל.

ונקדים לכאור הברדל גדול שמצינו בין שבת ויום טוב בענין האבלות, כי הנה בין בשבת בין ביום טוב אין נוהגים באבלות. אבל בזה נשתנו ביותר, כי אחר שבת ממשכה האבלות כרגיל ומשלימים שבעה ימי אבלות, ואילו אחר יום טוב אין משלימים את האבלות. וביאור הדבר הוא, שהרי כל ענין האבלות אינה אלא מצד הגוף, כי הוא בא לידי מיתה. ואילו מצד הנשמה אין טעם לאבלות כלל, כי הנשמה לא מתה רק הגוף מת. ולכן בשבת אין אבלות נוהגת, כי שבת היא 'יומא דנשמתא ולא יומא דגופא' (וה"ק ח"ב דה"ה) ולכן אין לאבלות שום שייכות עם קדושת שבת. אבל מטעם זה עצמו, חזרת האבלות אחר השבת כמו שיתרה. כי כאשר חזר האדם ויורד ממצבו הנעלה שהיה בכחי' נשמתו יתירה, הרי הוא חוזר ונפגש עם הגוף השפל, ואז חזרת האבלות. כי השבת לא עסקה עם הגוף כלל, אלא רק נתעלה למקום שאין בו אבלות כלל.

אבל ביום טוב אין הקדושה רק בכחי' הנשמה בלבד, אלא הקדושה יורדת אל הגוף גם כן. כי הימים טובים נוסדו על דברים שאירעו בעולם הזה הגשמי, ולכן גם קדושת המועדים יורדת ומקדשת את הגוף הגשמי. ובאמת אין הגוף הגשמי יכול לשמחה, כאשר הוא יודע שסופו הוא לבוא לידי מיתה וכליון. אבל כל שמחת המועדים היא על ידי שמגלים אל הגוף את הנצחיות שלו גם כן, שהוא ענין הארת תחיית המתים הבאה בזמני המועדים [ואכ"מ"ל]. אשר רק על ידי זה יכולים לבא לידי שמחת יום טוב יחד עם הגוף. ולכן אחר שנתגלתה ביום טוב בחי' החיים הנצחיים אפילו אל הגוף, שוב אין מקום לחזור אל האבלות אחר החג.

ולכן נהגו להעלות על השולחן דוקא מאכל אכלים בליל הסדר אשר בראש כל המועדות הוא חג הפסח. כי מפני שהוא פתח הכניסה לכלל המועדים, לכן באים להראות בו את כלל ענין המועדים, שהם באים להינסע אל מקום האבלות, ולהפכו ולהאירו כאור החיים הנצחיים השייכים אל הגוף גם כן. ומטעם זה מוזכרים את תגית שמחת היום טוב דוקא עם הביצה שהיא בעצמה מאכל אכלים, להראות ששמחת החג נכנסת אל כל מקומות האבלות ומתפתח לששון ולשמחה. והוא ענין מה שמסכת יום טוב נקראת מסכת 'ביצה', וכך גם דוקא המסכת הנקרא 'מועד קטן' היא העוסקת בדניי האבלות ר"ל. וטעם שניהם שוה, להראות שקדושת החג נכנסת אל ענייני האבלות ומנמלת אותם, עד שהביצה שהיא מאכל אכלים נהפכת לכינוי על מסכת יום טוב. [וגם ביצה מורה על קטנות המוחין כי ביצה הוא כשהעוף הוא במצב של עיבור ובאותה זמן אין מוחין כלל].

וזהו ביאור הסו"מ א"ת ב"ש, אשר באותו יום בשבוע שחל א' דפסח, בו חל גם ת'שעה באב שבאותה שנה (טור א"ח תכח). כי ראש כל המועדים צריך להיכנס עד למקום האבלות הגדול והעמוק ביותר, להמתין ולהתעלותו לששון ולשמחה. ועל זה התאונן ירמיהו הנביא ואמר השביעני במרוצים הרווין לענה (איכה ג. טו: אי"ח הקדמה יח) כי טען 'איך לא המתיק הפסח את הדינים שהביאו את חורבן בית המקדש, איך יכול להיות שגדלות המוחין שהאירו בחג הפסח לא ביטלו את קטנות המוחין של תשעה באב'. וכלל הדברים אחד הוא, כי אכן האבלות הגדולה ביותר מקושרת עם ראש המועדים, כי לעונת האבלות הגדולה ביותר יש גם את הכח הגדול ביותר של ביטול האבלות, ולכן ייחדו דוקא את הביצה להיות זכר לחגיגה.

ב.

מנהג לבישת הקיטל' בליל הסדר

נהגים ללבוש קיט'ל לכן בעת עריכת הסדר.

כתב המ"ו (א"ח תע"ג סק"ג) 'נראה דטעם לבישת הקיטל' הוא שלא תזוז דעתו עליו מפני השמחה, על כן ילבוש בגד מתי'. ויש שהקשו על כך, איך מתאים הדבר ליום טוב, ולמה לובשים בגד מתיים דוקא בליל הסדר בזמן של שמחת יום טוב.

ויש לפרש בזה, כי אכן בגדי לבן הם בגדי מתיים, אבל אין הם שייכים לחלק העצמות והאבלות של המיתה, אלא אדרבה הם מקושרים לזה שהמיתה היא הכנה לתחיית המתים. שהרי הגוף כמו שהוא עכשיו אינו יכול לחיות לנצח, ודוקא אחר שהוא עובר את צער המיתה והזיכך בעפר הארץ, ויכל הגוף כבר לחיות חיי נצח יחד עם הנשמה. וזה מביא הסתכלות אחרת על כל ענין המיתה, והשקפה זו נרמזת בכגדי הלבן כאשר יתבאר בעז"ה.

כי איתא (פ"ד ג. ט) אשר תחייית המתים תהיה על ידי העצם הנקראת 'לוח', והיא אינה נרקבת בקבר, וממנה יחזור הגוף ויבנה בעת התחיה. ועצם זו מכונה בשם 'בתואל הארמי' (וה"ק ח"א קל"ג) כי היא נקראה את רואיה, מפני שנראית עצם יבשה בלי חיות, אבל באמת החיות מסתתרת בה, וממנה תחזור החיות אל כל הגוף. וזהו גם ענין לבן הארמי בן בתואל (כמו שרמזו הבן איש חי (הלכות שנה ב וצ"ב כז) אשר 'לבן' גו' ג' השמות של זה העצם, שהם 'לוח' ב'תואל' נ'סכוי', עיי"ש). ולכן יש רמז בשמו על תחיית המתים. שהרי הס"מ שהוא מלאך המות, יש בו אותיות א"ל שהם חלק הטוב המסתתר בו, ואותיות ס"מ' שהם בחי' סם המות אשר בו. ולענין לבא יתהפכו גם אותיות אלו לטוב, על ידי חילוף א"ת ב"ש, אשר אז יהיו אותיות 'חי' תמורת 'סם' המות. והנה ההבדל בגי' בין 'סם' ל'חי' הוא כמנין 'לבן', כי באמת ה'סם' אינו אלא 'לבן חי', אבל הרמאות של זה העצם מסתירה על החיות אשר בה, הנעלית מהטא עץ הדעת ושליטת המיתה, ולכן לעת עתה הרי זה נראה כמיתה, אבל באמת החיות נעוזה בה. וענין בגדי 'לבן' הוא לרמז על עצם זה שגם הגוף תתלבן לעתיד לבוא על ידי זיכור שהיה לה במיתה.

ובזה באנו לביאור ענין בגדי לבן, אשר עניינם הוא כמו לבן הארמי. כי מלבישים בהם את הנפטר, וזה נראה כענין של מיתה. אבל באמת עניינם של בגדים אלו הוא כמו בגדי אדם הראשון קודם החטא, שהיו בגדים רוחניים הנעלים מן המיתה. ולכן הם בגדי 'לבן' לרמזו על החיות הטמונה בעצם לוח כנ"ל, אשר היא נעלית מגזירת המיתה. ובליל הסדר לובשים בגדים אלו, כי זוכים להארה של תחיית המתים [בכחי' מתן תורה שאז פסקה זוהמתן של כלל ישראל (שבת קס"ג) ובטלה מיתה מהם (ע"ז ט), וליל הסדר הוא ההכנה לכך]. והוא פנימיות ענין בגדי המתים שלובשים, שהם בגדי הכנה לתחיית המתים.

ג.

מנהג שהתינוקות מזכירים את כניסת האב לביתו לעשות את הסדר.

נהגו ישראל קדושים אשר התינוקות מזכירים את סימני ליל הסדר, ובסימן 'קדש' הם מוזכרים את הדבר שהאב חוזר לביתו ועורך את הסדר. וידוע כי צדיקים היו מקפידים על הזכרת הנוסח המקובל, ויש למצוא דברי חפץ במנהגי ישראל קדושים.

ויש לומר כי בדברים אלו מנוחה נקודה חשובה שנהייתה בעת יציאת מצרים, והוא ענין הפסוק 'אשר פסח על בתי בני ישראל' (שמות י"ב טו) שנאמר על שעת מכת בכורות בליל הסדר. ונקדים בענין זה את מה שאומרים בתפלת מעריב 'ויוציא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם', אשר יציאת מצרים הביאה את כלל ישראל לחירות עולמית. ובפשוט תמוה הדבר, שהרי אחר כך עוד היו כמה גלויות ארוכות וצרות רבות, ואיך אומרים שחך יציאת מצרים כבר היתה חירות עולמית. אכן באמת חירות זו היא חירות הנפש, כי במצרים היינו גוי בקרב גוי (ע"פ דברים ד. י"ג) בגלות הנפש, כמו שהאריכו הספה"ק בכמה בחינות. ומגלות הנפש הזאת יצאנו לחירות עולם בעת יציאת מצרים, כי אז נתייב לעם' ה' וקיבלנו את התורה המרוממת אותנו מכל עם ולשון, ואת זה אי אפשר לסלק

מאיתנו, ולכן בפנימיות נפשינו הרי אנו תמיד בני חורין.

ואחד מן המקומות אשר בהם נראית חירות זו בתוקף גדול, הוא ענין 'בתי בני ישראל' שנתחדש עניינם בעת יציאת מצרים. כי גם בשעת תוקף הגלויות בכל הדורות, כאשר סבלנו צרות רבות ורעות מאומות העולם ה"י, הרי תמיד היה הבית היהודי מקום שאין שם גלות רק כמו מקום שנתבצר בתוך הגלות ששם הוא בחי' אץ ישראל, ולכן בין כותלי בתי בני ישראל לא היו נמצאים בגלות. וכמה שהיה דבר זה נוהג תמיד, הרי בשבתות ובזמני המועדים מתגלה הדבר ביתר שאת ויתר עוז, כאשר כל בני המשפחה יושבים מסובים סביב שולחן השבת והחג, ועורכים את שמחת השבת והמועד בהתרוממות מכל הצרות והתלאות. וזה נלכל כמה שאמרו חז"ל (שבת קי"ט) אשר המלאך רע עונה אמן בעל כרחו, כאשר הוא רואה את בתי בני ישראל בליל שב"ק. כי מלאך רע זה הוא המלאך של הגלות וכל הצרות, וכאשר הוא רואה אץ בתי בני ישראל נראים בשבת, שאין בהם כל שליטה של גלות וצער, הרי הוא מודה כי בני ישראל הם גאולים לנצח.

ובליל הסדר יושבים בבתי בני ישראל, וראש המשפחה עורך את הסדר כמו מלך בגדוד, כאשר הוא לבוש בכגדי חירות, וכל הסדר הוא באופן של חירות ושמחה. הרי אז מתגלית ביותר חירות עולם זאת שזוכנו לה ביציאת מצרים, הנראית לעין בבתי בני ישראל. ואת זה מזכירים התינוקות באמרם שהאב שב אל הבית, כי בתוך הבית מתבטאת חירותנו העולמית.

ד.

מנהג גניבת האפיקומן

נהגו ישראל קדושים שהקטנים 'גונבים' את האפיקומן.

אמר הכתוב (שמות י"ב ט) שושמרתם את המצות, ואמרו חז"ל (ע"פ מילתא בא ט) 'אל תקרי מצות, אלא מצוות', הרי שה'מצוה' מורה על ענין המצוות. ובה מבואר ענין 'חיוץ', שהולקים את מצת המצוה לשני פרוסות. כי אכן בענין המצוות יש חלוקה לשני חלקים, יש את חלק הקיום בפועל של המצוה, ויש את חלק שכר המצוה. העולם הזה הוא מקום קיום המצוות, ומקום השכר הוא בעולם הבא. וזה נרמז בשם מצוה שהוא בגי' כמנין שני מילואי שם הוי"ה העולים ע"פ ס"ג (י"ד הוי"ו וי"ו הוי, י"ד הוי וי"ו הוי), והנה שני מילואים אלו מכוננים כנגד אותיות י' ה' שבשם הוי"ה [כי י' המילואים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן], הם כנגד ד' אותיות הוי"ה], אשר באותיות אלו ברא הקב"ה את העולם הזה עם העולם הבא (מנחות כ"ט), הרי שהמצוה מורה על שני החלקים האלו שיש במצוה, קיומה ושכרה. ואכן החלק הקטן יותר שנשאר בידנו, מורה על חלק הקיום של המצוות בעולם הזה, שהוא זמן של עוני וצער, והוא פרוסה בכחי' לרכו של עני בפרוסה (פסחים קס"ג). ואילו החלק הגדול שזומנים אותו ל'צפון', מורה על שכר המצוה הגנוז לעולם הבא כלשון הכתוב 'מה רב טובך אשר צפנת ליראך' (תהלים ל"א ט), ולכן אכילת האפיקומן נמשלת בדברי חז"ל (פסחים ק"ט) לאכילה של תענוג, כי היא מורה על זמן התענוג בעולם הבא.

והנה בליל הסדר השיג יעקב אבינו את ברכות יצחק בענייני העולם הזה בדרך עקבה ורמיה (בראשית כו), אבל באמת לא זכה אז בעולם הזה בלבד, שהרי כל ענייני של יעקב אבינו הוא העולם הבא, ולכן יש לומר אשר בגניבה זאת זכה יעקב אבינו איש העולם הבא לעולם הזה המקושר ומאוחד עם העולם הבא. והיינו כי בפשטות היה צריך להיות העולם הזה רק מקום של קיום המצוות בלי להשיג את אור המצוות ואת ה'מדרגות' שיוכלים לזכות על ידיהם, כי אלו שייכים רק לחלק השכר של המצוות ולא לזמן העבודה. אבל כאשר השיג יעקב אבינו את הברכות של העולם הזה בדרך גניבה, התכוין בזה לגניבה יותר עמוקה, והוא ענין המשכת אור העולם הבא וזמן שכר המצוה, כבר בעולם הזה בעת העבודה. והוא עומק ענין הגניבה תמיד, כמבואר בדברי האריה"ק אשר פנימיות ענין גניבה נקרא המשכת אורות גנויים אל הגלוי, כמו הגנב המוציא דברים נסתרים. והוא ענין גניבת הברכות של יעקב אבינו, אשר בזה קישר את העולם הבא שהוא חלקו בעצם, עם העולם הזה, ועל ידי זה המשיך את אור העולם הבא כבר בעולם הזה. ולכן

זוכים הצדיקים בעולם הזה להארה וטעימה מעין העולם הבא, כמו שמצינו בחז"ל (ברכות טו) שברכו האמוראים זה לזה 'עולמך תראה בחיך'. והוא בבחי' 'רוב גנבי ישראל' (ביצה טו), שיש לכלל ישראל הארה וטעימה בדרך 'גניבה' מן האורות הגנויים של העולם הבא כבר בעולם הזה.

וזהו סוד האפיקומן אשר אמרו חז"ל (פסחים קט"ב) 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', שאין אוכלים שום דבר אחריו. כי האפיקומן הוא בחי' השגת שער המצוה כבר מזה העולם, ולכן אין כבר שום דבר אחריו, כי לא נשאר דבר שלא זכינו אליו עדיין. וכידוע שזה נרמז בדברי יצחק אבינו 'בא אחיך במרמה ויך ברכתך' (בראשית כו, לה), אשר 'במרמה' הוא בגי' 'אפיקומן'. ולכן כאשר שאל הבן החכם 'מה העדות החוקים והמשפטים אשר צויה ד' אלקינו אתכם' (דברים ו, ט), ורצה להבין את התכלית בכל התורה והמצוות. הרי הפסוק אמר שיענו לו 'ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כדיום הזה' (שם, כד), אבל בהגדה כתוב שאומרים לו 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן'. אכן זו היא פנימיות התשובה שמולמים את הבן החכם, שיש ביכולתו להשיג בעת היותו בעולם הזה את שער העולם הבא, כי נתאחדו הטוב של 'כל הימים' והחיים של 'היום הזה' למציגה אחת, והתכלית של שער המצוות מתגלית בדרך הארה כבר בעת קיום המצוות, עד כדי כך שבלייל הסדר אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כאשר מוגיעים לבחי' הארה שלימה משכר המצוות כנ"ל.

ולכן נהגו ישראל קדושים להשיג את האפיקומן בדרך של גניבה, כמו שהשיג יעקב אבינו את המשכת העולם הבא בעולם הזה בדרך זאת. ונהגו עוד בזה, שהקטן מבקש עבור האפיקומן איהו הבטחת שער, והרי זה פועל דמויני להמשכת שער המצוה בעולם הזה. שהרי הוא מבאי את האפיקומן כדי שיקיימו בו מצות אכילת מצוה, ובכל זאת הרי הוא מבקש עבורו שער נוסף, מלבד אפשרות קיום המצוה שבא על ידי זה. כי בעת האפיקומן מתגלה הארה של שער המצוות בעת קיום המצוות, בחי' המשכת העולם הבא בעולם הזה.

ה. מנהג ראפשיץ ליטול לכרפס תפוחי אדמה ולברך בורא פרי האדמה

ויקה מהכרפס וכו' ומברך בורא פרי האדמה ואוכל (א"ח תע"ג, ו).

נהגו הצדיקים לבית ראפשיץ לקחת עבור כרפס 'קארטאפל' (תפוחי אדמה), ואע"פ שבמשך כל השנה בירכו עליו 'שהחל נהיה בדברו' כמו שפסק הרה"ק מראפשיץ ז"ע, אבל בלייל הסדר בירכו עליו 'בורא פרי האדמה', וטעמא בעי' [ולא ניכנס כאן בבירור הדבר על פי הלכה, אלא בהבנת פנימיות הענין בזה].

אכן נהג מיני ירקות רומזים על קטנות המוחין, שהרי הם גדלים על פני הקרקע בלי להתרומם על ידי צמיחה באילן וכדו'. ולכן הירקות היו מאכל העניים (עי' קידושין טו), כי ירק הוא בחי' עניות, ורומז על עניות הדעת שהוא קטנות המוחין. ולכן הכרפס שהוא מין ירק מורה על ס' ריבוא שהיו משועבדים בעבודת פרך במצרים (מחיר"ל).

וטובלים את הכרפס במי מלח, כי הירקות גדלים על ידי השקיית מים ולא מי גשמים (ר"ה טו), כמו שאמר הכתוב לגבי ארץ ישראל, שאינה כארץ מצרים 'אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק' (דברים יא, ט), הרי כי את הירקות מגדלים על ידי השקיית מים לבד. ובמצרים היתה רק השקיה כואת, כי אין גשמים יורדים במצרים, ולכן היא כולה בבחי' 'גן הירק'. והחילוק בין השקיה על ידי גשמים לבין השקיה לבד הוא, כי מי גשמים הם מים עליונים הבאים מן השמים, ואילו סתם השקיה באה על ידי המים התחתונים אשר בעולם הזה. והנה המים התחתונים נקראים 'מים בוכים', כי הם בוכים מאז שנפרדו מן המים העליונים ונתרחקו מאור פני ה'. ולכן טובלים את הירקות הגדלים על המים התחתונים במים מלוחים, להורות על כך שהם מקושרים עם המים התחתונים הבוכים בדמעות מלוחות.

ועל ידי הגאולה משעבדו מצרים וכו' לגדלות המוחין, ויצאו משם ללכת לארץ ישראל אשר 'למטר השמים תשתה מים' (שם, יא), שהיא מקבלת מן המים העליונים, וגדלים בה אילנות טובות שמואר בהם בחי' גדלות המוחין. וזהו ענין המצה שאוכלים בפסח, שאינו מין ירק אלא מן התבואה הנחשבת כאילן (ברכות כו, ב).

ויש בחי' מיוחדת בזה, אשר גדלות המוחין נמשכים בלייל הסדר

עוד לפני קטנות המוחין, ועל ידי זה אין אחיזה וניקה למצרים מן הקטנות המוחין. וזהו שכתב האריה"ק (שעה"כ פסח ו) אשר בעת הכרפס נמשך בחי' קטנות המוחין, אבל אין בו ניקת מצרים, כי הוא כבר אחר המשכת הגדלות לפני כן, עיי"ש. והיינו אשר הקטנות הנמשכת בלייל הסדר אינה סתם קטנות, אלא היא קטנות המקושרת היטב עם הגדלות. וזהו ענין משה רבינו שקרא בשמו על שם 'כי מן המים משיתירו' (שמות ב, ט), להורות שנתעלה מן המים התחתונים, והוא היה גואל ישראל ומוציאם מניקת מצרים מן הקטנות. ואת זה מכוונים בעת ברכת הכרפס, כי 'פרי האדמה' עולה בגי' 'משעה', והכוונה בזה הוא על עליית המים התחתונים על ידי בחי' גדלות הדעת של משה רבינו.

וכזה יש לפרש את המנהג לכרך בורא פרי האדמה על דברים שבדרך כלל מברכים עליהם שהחל, כי מה שבכל השנה אין מברכים עליהם בורא פרי האדמה, הרי זה לפי שהם בבחי' קטנות ביותר, כי כל דבר שאין בו חשיבות מברכין עליו שהחל. לפי שסבר הרה"ק מראפשיץ שהם ממש כמו כמהין ופטריות שאינם אפילו גדולי קרקע, כי יש להם ניקת פחותה מאד, והרי הם בבחי' תכלית קטנות המוחין. אבל בלייל הסדר באה עליה גדולה לכל בחי' הקטנות, עד שאפילו הם מתעלים להיחשב כפרי האדמה.

ו.

מנהג הגבחה הכוס בעת 'היהא שעמדה'

כשיאמר והיה שעמדה לאבותינו וכו' יאחז הכוס בידו ויכסה הפת עד מציילנו מידם. של"ה. (מג"א א"ח תע"ג, כו).

איאתא באריה"ק (שעה"כ פסח ו) כי ד' הכוסות הם כנגד 'חכמה בינה חסדים דדעת וגבורות דדעת', ומצאנו כי הכוס השניה היא כנגד בינה, ובהו יש לפרש את המנהג להגביה את הכוס בעת אמירת 'היהא שעמדה', כי כאן באים להשתמש עם עניינה של כוס זו והיא מדת הבינה, להבין דבר מתוך דבר. שהרי באים לומר 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותינו, אלא שבכל דור דודו עומדים עלינו לבלותינו', אשר זו היא הבנה עמוקה שעומדים עליה מוכח מדת הבינה. כי לא תמיד רואים בחוש איך אומות העולם עומדים עלינו לבלותינו, ויש זמנים ומקומות שהחיים מנסים להראות את עצמם כידריו ומבקשי טובותינו וכו'. אבל באמת טמונה בקרבם אותה שואה כמושה של עשו ליעקב, וצריכים לעמוד על כך ולהתרחק מהם ומהמונם.

ואכן מיד אחר הכרזה זו מוסיפים 'צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו', כי לבן הארמי היה גוי כזה שהראה את עצמו בכל עת כמו דורש שלומנו וטובתו של יעקב אבינו, ובקרבנו ישים ארבו הוא רצונו לעקור את הכל. הרי שבכל דור ודור ובכל מצב 'עומדים עלינו לבלותנו, והקב"ה מציילנו מידם'.

ז.

מנהג שאין נותנים מלח במצות

נהגין שלא ליתן מלח במצוה, ונכון הדבר (ש"ע א"ח תע"ה, ח).

ואין המנהג לטבלה במלח בליילה הראשונה, דפת נקי אין צריך מלח (רמ"א א"ח תע"ה, א).

ענין מה שכל לחם בא עם מלח, הרי זה על דרך שכתב רש"י על הפסוק 'ולא תטבול מלח ברית אלקיך' (ויקרא כ, ט) 'שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליכרב במזבח במלח' וכו'. ומשחרב בית המקדש נהיה שולחנו של אדם במקום המזבח (תנייה כו, ב), ולכן צריך להיות מלח בעיקר הסעודה שהוא הלחם. והנה ברית כרותה זו באה לפי שהיו המים התחתונים בוכים אנו בעינין למהוי קדם מלכא (תקופה ב, ב), ולכן נהיו מזה מים מלוחים כמו הדמעות, ומזה בא המלח על שולחנו של אדם.

ומלח זה הבא מן הדמעות של המים התחתונים, גורם לענין הלחם להיחשב 'לחם דמעה', כמו שאמר הכתוב (תהלים ב, ט) 'האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש'. והיינו כי ריחוק זה של המים התחתונים, מורה על כלל ההשפעות של העולם הזה, הבאות באופן של הסתר פנים וריחוק מאור פני ה'. ולכן צריכים להמתקם על ידי דמעות של השתקקות להתקרב אל ה', וזה ממתק את בכיית המים התחתונים. ולכן אמר הכתוב 'הזורעים בדמעה' וגו' (תהלים קכו, ה), שכן דרך הפרנסה באה על ידי כביה כמבואר. ובשעת התפלה מכוונים בפסוק 'פותח את ידך' (שם קמ"ה, טו) העוסק בענין הפרנסה, ושם מרומז ענין הדמעות כמו שכתב האריה"ק (שעה"כ תפלת השחר א) לכוין בראשי התובת 'ליל' ח' ריצון' שהוא 'דחל' אשר הוא בגי' ב' פעמים 'דמעה', עיי"ש. ולעניינו נאמר שהוא מרומז על בכיית המים

התחתונים, אשר על ידי כביה זו ממתיקים את ענין הפרנסה. ואכן קבורתה של רחל אמנו היא בכיית לחם (בראשית לה, טו), כי על ידי הדמעות הרמוזות בשמה [והיא אכן בוכה תמיד נהי כבי תמורוים (ירמיה לא, טד)] נמשך לחם ופרנסה.

ואיאתא באריה"ק (שעה"כ טו) שענין שני הדמעות הנ"ל, הם בחי' המתקת דיני ש"ך ופ"ר. וידוע שהמתקת דינים אלו באה על ידי הוספת ה' על שניהם, ומש"ך פ"ר נהיה שכ"ה פרה". והנה שכ"ה פרה"ה הוא בגי' ג' שמוה"ק השייכות לענין הפרנסה, והם פא"י היוצא מראשי תיבות פ'ותח א"ת י'דך, חת"ך היוצא מסופי התיבות פותח' את' ידך, וסא"ל היוצא מחילוף את ב"ש של שם חת"ך. כי אכן על ידי הדמעות הממתקות את דיני ש"ך ופ"ר להיות שכ"ה פרה"ה, זוכים להשפעת הפרנסה מן השמוה"ק הנ"ל.

והנה חג הפסח הוא שורש הפרנסה של כל השנה, כי בפסח נידונין על התבואה (ר"ה טו). ולכן אין אוכלים חמץ בפסח, כדאי' בספס"ק שהוא על דרך מה שמקפידים בעשרת ימי תשובה יותר מכל השנה, לפי שהם ימי דין. וכך גם כימי הדין על הפרנסה, נהרדים יותר על הלחם שיהיה במזגו. ולכן אין אוכלים לחם של כל השנה, אלא אוכלים מצות שהם 'מיכלא דמחימונתא' (ע"פ זוה"ק ח"ב קפ"ג), לחם שמאיר בו אור האמונה. וזה הוא עיקר ההמתקה על הדינים המסתירים בענין הפרנסה, שהם באים מכה הסתרה על האמונה שיש בדרכי הפרנסה. אבל בפסח שאוכלים לחם של אמונה, אין הסתרה על ענין הפרנסה. ולכן אין מלח בלחם של פסח, כי אין הלחם בבחי' 'לחם דמעה', אלא הוא לחם של שמחה, הבא מכה האמונה הבהירה בדבר ה' המשפיע את הפרנסה.

וזהו ענין לישת המצות עם מים שלנו, שהם בחי' של תיקון על המים התחתונים שלא יהיו מים בוכים. ועליהם נאמר ושאתם מים בששון (ישעיה יב, ג), כי בפסח מנסיסם שמחה ואמונה במים התחתונים, ומתבטלת בכייתם. וזהו ענין המצות בפסח שאין בהם מלח, כי הם לחם של אמונה ושמחה.

ח.

מנהג פתיחת הדלת לאלוהי הנביא

ויש אומרים שיש לומר שפוך חמתך וכו' קודם לא לנו, ולפתוח הפתח, כדי לכוון שהוא ליל שמועדים, ובכיות אמונה זו יבא משיח וישפוך חמתו על המכוששים בה', וכן נוהגין. (רמ"א תפ, א).

מקובל בפי עם קדושים (עי' חק יעקב טו) שפותחים את הדלת לאלוהי הנביא, שיבא ויבשר את הגאולה במהרה, ובאותה שעה מבקשים מהקב"ה 'שפוך חמתך אל הגויים' וגו'.

ויש לבאר בזה, כי אלוהי הנביא זכה להודרך כך כל, עד שעלה בחייו השמימה עם גופו, כמו שהיה צריך להיות לפני חמא אדם הראשון. וזה הוא בחי' שער החמישים משערי קדושה, כמו שמצינו בכלל ישראל שזכו בעת מתן תורה להשגת שער החמישים, ואז פסקה והזמתו ובטלה גזירת מותם מהם. ולכן בלייל הסדר שבו זוכים להארת מתן תורה כאלה עתותא דלעילא, באה אלינו הארה מאלוהי הנביא שזכה לבחי' זו.

ועל ידי שער החמישים של קדושה מתעוררת הנקמה בגויים, כמו שמצינו במשה רבינו שאמר לו הקב"ה 'נקום נקמת בני ישראל וגו' אחר תיאסוף אל עמך' (מגדבר לא, ב), אשר בשעת פטירתו של משה רבינו זכה להשגת שער הנ' כדאיאתא בספס"ק, ומהארה זו נצטוו לעורר את הנקמה בגויים. והרמז על כך הוא, אשר מספר כל האותיות מא' עד נ' עולה בגי' 'נקמה', כי על ידי שער הנ' באה הנקמה בגויים. ודבר זה נרמז כמה שאמרו חז"ל (ברכות לג, א) 'אמר רבי אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי איותיו, ומבואר שם כי גם הנקמה גדולה בענין זה, עיי"ש. ויש לומר כי 'גדולה דעה' מורה על תכלית שערי הבינה שהוא שער הנ', והיא ענין אחד עם בחי' הנקמה. ולכן כאשר בא אלוהי בלייל הסדר, שהוא בחי' הארת שער הנ' כנ"ל, מבקשים שיעורר השי"ת את נקמתו בגויים, כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו.

ובדרך אגב נוסף רמז בזה, כי מבקשים מהקב"ה שישפוך את חמתו על הגויים וירדם באפו (עי' במנחת יהודה מוש"כ בזה). והנה בקשה זו באה בין אכילת האפיקומן אל שתיית הכוס הרביעית, ויש לרמז כי האפיקומן הוא 'מצוה' בגי' קל"ה, והכוס הרביעית היא 'אפ' בגי' קל"ה, והמספר העומד ביניהם הוא כמנין 'אף המה' בגי' קל"ה, לרמז על כך שמבקשים לעורר אף וחמה על הגויים בין אכילת המצה' לשתיית פרי האפ'.

הביאני המלך חדריו:

בחג הפסח
מגיעים למדרגה
של 'חירות
עולם' לפי כל
הפירושים

א. תוכו רצוף אהבה: הרצון הפנימי שבו ער בלב כל איש ישראל

הרצון של הנשמה להתקרב להש"ת הוא עד אין סוף | הלב הבורע של בחור צעיר מעמיד את העליה שלו להמשך ימי חייו | עיקר המבחן של בן עליה הוא במעשים שהם אצלו ב'לא תעשה' | ביד כל אדם לרומם את עצמו מתוך המון העם | הנדיבות הלב בימי הבחורות הוא כציאת מצרים וכשמתיישב בכלים נכונים הוא כמו הכניסה לארץ ישראל | בחג הפסח מתעורר החסד נעוריק של כל יהודי

ב. בסתר המדרגה הראיני: לימוד של יציאת מצרים - אפילו ממצב הירוד ביותר תצא משם לחירות

'חירות עולם' קובע שמעתה כל יהודי יגיע לתיקונו | השי"ת מינה אותנו להיות נושאי דגל כבוד ה' | כבודו של השי"ת תלוי ועומד בכבודם של כלל ישראל | הקב"ה מתקן את היהודי השפל ביותר כי אדעתא דהכי גאל את ישראל ממצרים | תקומת כלל ישראל שאחר מלחמת העולם | בחג הפסח מתברר שוב שמלחמת היצר של כל יחיד הוא מלחמתו של השי"ת

ג. כולך יפה רעייתי: השלום שהצדיק עושה בין הגוף והנשמה

קשה מאד למצוא אדם שניכר עליו שהוא בחירות אמיתית | המלחמה בין הגוף והנשמה גורמת לאדם להיות עיף וייגע | כשהגוף מזדכך הוא משלים עם הנשמה ושמוח בשמחתו | הצדיק זוכה למעין של יום שצדיקים יושבים ונהנין מזיו השכינה | פסח מסוגל לעשות שלום בין הגוף והנשמה | אז מבינים כי עבודת ה' אינה כרוכה בעצבות

ד. בצלום חמדתי וישבתי: בחג הפסח זוכים להעמיד בית יהודי לה' ולתורתו

פנימיות היהודי יצאה לחירות עולם | שואבים מהחג כוחות להעמיד את הבית בקדושה ובטהרה | בבית המיוסד על אדני התורה נמשך בו 'אור' מעין של ארץ ישראל בזמן בית המקדש | אדם נכנס לביתו וזה היציאת מצרים שלו | שבת קודש הוא זמן שבו מנחילים בבית התעלות והתרוממות | בחג הפסח מעמידים את יסודות הבית לכל השנה

.א.

תוכו רצוף אהבה: הרצון הפנימי שבו ער בלב כל איש ישראל

יציאת מצרים היא שער ופתח הכולל בו עניינים רבים בעבודת ה'

הנה עומדים אנו סמוכים וקרובים לחג הפסח - הלילה הגדול והקדוש של יציאת מצרים אשר בו 'לילה כיום יאיר' - והוא השער והפתח לכל איש ישראל ובפרטיות לכל מבקש ה', למצוא בו עצות ודרכים להתעלות ולהתקרב בעבודת ה'.

הנה יציאת מצרים היא 'זמן הראשית' - הזמן שבו בחר השי"ת בכלל ישראל להיות לו לעם סגולה. ולכן כל השנה כולה אנו חוזרים ומזכירים את יציאת מצרים, וכן יש כמה וכמה מצוות אשר הם 'זכר ליציאת מצרים' דייקא, כי כאמור אז היה ראשית הבחירה וצמיחת קרנה של האומה הישראלית.

ומחמת זה יציאת מצרים היא שער גדול עבורנו למצוא בו יסודות וכללים רבים, הנחוצים לידיעתו של כל עובד ה' ונבוא לבאר כאן יסוד גדול של חג הפסח - הוא הענין של 'חירות'; להבין את מהות עניינו ואיך הוא נוגע למעשה לעולמו של עובד ה' וכפי שנרחיב לבארו בכמה אופנים.

רצון האין סוף של יהודי

הכלל הראשון המונח ב'חירות' שהתגלה בחג הפסח, ובפרט שהחירות נקרא 'חירות עולם' הוא ענין 'הרצון'; שכל יהודי יש לו רצון ותשוקה להשי"ת באופן של 'אין סוף ותכלית לתשוקתו'. בכל יהודי בוער בפנימיותו רצון עז להתקרב לריבונו של עולם ולהידבק

תכלית אחרת בעולם זולת עבודת ה'. לא! בחור אינו מסוגל להבין כראוי וכנכון את ה'חשבונו של עולם'.

ואכן מהאי טעמא, בית דין של מעלה אינם דנים את האדם לפני מלאות לו עשרים שנה, כי עדיין אין לו את השכל להשיג את המשמעות ואת התכלית של העולם. נמצא אפוא שבחור שלוקח את עצמו לעבודת ה' - הרי זה נובע ממקום עמוק בנפשו ולמעלה מן השכל. זו היא נדיבות הלב שנובעת מכח הרצון שבו! מהגעגועים והכיסופים העמוקים שנגנזים בנשמתו הקדושה לעשות רצון קונה וחפץ צורה.

זו היא משיכה טבעית ופנימית - הנשמה הקדושה נמשכת לרוץ כמו איל אחר אביה שבשמים. בלי שום חשבונות, בלי שאלות ובלי פקפוקים! הנה זהו מה שמכונה 'חסד נעוריק' שעל זה אמר השי"ת לכלל ישראל (ירמיה ב, ב): "כֹּה אָמַר ה' יְיָ אֱלֹהֵינוּ: "אֲנִי זֹכֵר בְּכָל עֵת אֶת הַנְּדִיבוֹת הַלֵּב שֶׁהָיָה לָכֶם לִלְכַת אַחֲרַי בְּיַמֵּי הַנְּעוּרִים שְׁלָכֶם" - שאכן על זה התייחד ונבנה כל הבנין של כלל ישראל.

בשבילי נברא העולם

הרצונות של ימי הבחורות - די בחור"ישע רצונות' - לגדול ולהתעלות ולהיות צדיק אמת כמו 'הרה"ק מצאנז בכבודו ובעצמו' - אין מקום לזלזל בהם כלל. כי בשורש זה אכן 'רצון של אמת'. השי"ת אכן יש לו כאלה רצונות נפלאים מבחור זה! השי"ת ברא את

בו. והרצון הזה מצד עצמו הינו נעלה מכל החשבונות והגדרים, אולם כל זמן שהאדם נמצא רק 'בעולם המעשה' - הינו מוגבל בתוך מיצרים וגבולות, עד כמה הוא יכול לעשות ולהוציא את חפצו בפועל ולמעשה. אבל ברגע שהאדם נכנס 'לעולם הרצון' - הנה שם מתרחש יציאת מצרים ממש, ברגע אחד הוא יוצא מכל המיצרים וההגבלות! כי הרצון הוא 'אין סוף'; מצד הרצון שלך - אין לך שום הגבלה, יש לך רשות לשאוף ולכסוף להעפיל למקום הנעלה ביותר.

החסד נעוריק שבלב איש ישראל

כמו שיציאת מצרים היא ה'ראשית' של כלל ישראל, כך הרצון הוא ה'ראשית' של כל עובד ה'. ובדרך כלל רצון זה אכן מתגלה בעיקר בתקופת הראשית של חיי האדם - בימי הבחורות. וכשאנו אומרים כאן עובד ה', לא מתכוונים לאחד שהוא יהודי טוב וכשר - א' שיינער וואוילער איד' - אלא הכוונה היא לאדם שחי - חיי נשמה! אדם שמסר את כל המציאות והישות שלו כדי לעבוד את השי"ת; שאדם כזה אכן נבנה בדרך כלל על ידי הרצונות העצומים שהומים בליבו בימי הבחורות; כמו ש"ק מרן רבינו זכרוננו לברכה היה אומר: "פון די בחור"ישע יארן, וואסקן אויף גרויסע מענטשן". (משנות הבחורות, גדלים אנשים גדולים). כי שכלו של בחור צעיר טרם מבושל כל צרכו כדי שהעבודת ה' שלו תהיה מצד השכל שבו - מצד מה שכבר עמד על דעתו והבין בשכלו שהיא האמת ואין שום

נקודות:

בכל יהודי בוער בפנימיותו רצון עז להתקרב לריבונו של עולם. והרצון הזה מצד עצמו הינו נעלה מכל החשבונות והגדרים, אולם כל זמן שהאדם נמצא רק 'בעולם המעשה' - הינו מוגבל בתוך מיצרים. אבל ברגע שהאדם נכנס 'לעולם הרצון' - הנה שם מתרחש יציאת מצרים ממש, ברגע אחד הוא יוצא מכל המיצרים וההגבלות! כי הרצון הוא 'אין סוף'

אם יציאת מצרים היא 'חירות הרצון' – נמצא שכל יהודי יש לו 'כח הרצון' לפי ערכו! כי הרי כל כלל ישראל יצאו ממצרים. ואכן רואים בחוש שאצל כל יהודי מונח בקרבו – בפנימיות ליבו – רצון חזק ואמיתי להשי"ת

~

יום טוב פסח שהוא ראש המועדות והראשית של כלל ישראל – מסוגל לרצון. גם אדם שכבר נמצא בשנותיו המאוחרות, יש בידו להתחדש בחג הפסח בבחינת 'תתחדש כנשר נעורכי', כאילו עכשיו ממש זה 'הראשית' שלו! בפסח יוצאים ממצרים – מכל הגבולים ומכל המיצרים! אזי הזמן של 'חסד נעורכי'! הזמן של 'בשבילי נברא העולם'! ואזי יכול האדם לצאת 'בחיפזון' – בלי שום חשבונות ובלו שום גבולים!

האדם מתוך תקווה ורצון שיגיע לשלימות הגדולה ביותר. וכל אדם צריך לחשוב ולחלום' שהוא יזכה להגיע ולהיות 'הדבר' שכל הדורות מיחלים ומצפים עליו - 'צו זיין די זאך'. וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין לו): "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" - "אני אגדל להיות אותו אחד שכל הדורות ייחלו עליו - איך וועל זיין דער וועלט'ס חידוש!". וכדברי הרמב"ם (הל' תשובה ה, ב): "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו" - כל יהודי אכן יכול להתעלות ולהיות 'הדבר האמיתי'. ויש מקום לרבים להיות 'הדבר האמיתי', כי כל אחד שמשלים את הנקודה שלו - הרי הוא בגדר חידוש, יש לו איזו נקודה שטרם היתה בעולם.

'ראיתי בני עליה' - אבל 'והנם מועטין'

לא מוכרח שיהיה לבחור איזה 'ציור' של איזה צדיק מסוים - כמו מי הוא רוצה לגדול. אבל בכלליות על כל יהודי לשאוף להיות 'בן עליה'. בן עליה הוא תואר שמגדירים בו - לא מי שהוא רק 'יהודי חסידי טוב' - אלא את האדם הנעלה שעובד את השי"ת 'בגדלות'. בן עליה הוא כזה 'אדם' שאי אפשר 'לתפוס' בדברים שבהם רגילים שאר האנשים.

במילים אחרות: ישנם הרבה 'יהודים טובים' שעושים דברים נפלאים, אחד הוא מתמיד גדול שלומד שעות על גבי שעות, השני הוא בעל צדקה עצום שמחלק הון רב לכל מאן דבעי, והוא באמת יהודי יקר ונכבד שיש לו מעלות רבות, והוא ראוי לכל מיני תשבחות, אבל עדיין אינו אדם נעלה שמרוויח את התואר - 'בן עליה'.

כי עיקר ההבחנה - לדעת ולהכיר מי הוא האדם שהוא בגדר בן עליה, אינו במה שהוא 'כן עושה' אלא במה שהוא 'לא עושה'. והיינו, אם אפשר לומר על אדם זה, כלפי כל הדברים שהם לא לפי ערכו של בן עליה: "כך וכך הוא לעולם לא יעשה!" הנה אז הוא בן עליה. כי שאר כל אדם - הגם שהוא בעל צדקה גדול או מתמיד והוגה בתורה - הנה בהחלט ייתכן שיעשה מעשים שעומדים בסתירה לגדלות ולהתנהגות של בן עליה; מחד הוא מתמיד גדול, אבל מצד שני הוא 'אדם פשוט' לגבי תאוות אכילה - כשמגיע לענין 'אכילה' הוא "שוכח" שהוא מתמיד או מתפלל, הוא הופך להיות אדם פשוט כשאר כל אדם, הוא אוכל כמותם וכל 'הצוגאנג' שלו למאכלים ולהרגלים שלו באכילה, הם פשוטים בתכלית.

בן עליה הוא האדם שבמהותו הוא אדם נעלה - 'ערהויבן'. הוא אינו 'גדול' רק בפרט אחד או באיזה ענין אחד, אלא כל המציאות שלו נמצאת בעולם נעלה יותר - שבו לא עושים שום פעולה ומעשה באותה צורה ומדרגה כמו אדם פשוט. בן עליה הוא אדם מורם מעם! דברים פחותים פשוט לא קיימים בעולם שלו.

כשהרמב"ם אומר 'כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה' - הדבר הראשון שזה אומר הוא, שביד כל אדם הבחירה לרומם את עצמו מתוך העולם הפשוט וההמוני ולהיכנס לתוך

העולם הנעלה של בן עליה. עד כמה 'גבוה' אכן יגיע - זה כבר עוד נושא, אבל ראשית דבר צריך כל אחד שיהיה לו בכלל את הרצון להיות 'גבוה' - להיות בן עליה. ומן השמים מצפים מכל אחד שאכן יהיה בן עליה. שהוא יהיה כזה אדם שהריבונו של עולם יוכל לומר עליו (ישעיה מ, ט): "שְׁרָאֵל אֶשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר" - אני משתבח ומתפאר בך! אתה דוגמה של יהודי - שחי כמו שיהודי צריך לחיות!

תתחדש כנשר נעוריכי

כל אדם - בכל גיל ושלב בחיים - יכול 'לקחת את עצמו ליידיים' ולהיות בן עליה - אף פעם לא מאוחר מידי. אנו אומרים בתפילה "מקדש ישראל והזמנים" - כלל ישראל גבוהים ונעלים מהזמן, כלל ישראל יש להם שליטה על הזמנים, ותמיד יכולים הם להתעלות מעל הזמן ומעל סדר הזמנים. יהודי בא בשנים יכול להתחדש ולהיות כמו כעץ צעיר ורענן - 'פריש' כמו בחור.

אמנם למעשה רובא דעלמא לא לוקחים את עצמם להתחדש ולהיעשות בן עליה בשנותיהם המאוחרות, כי הכח הזה - לבוא בכל עת וזמן להתחדשות כזו - שייך ל'כח הרצון'; ובזמן שהאדם כבר עמד על דעתו, כל הדעות והשיטות שלו כבר קבלו דפוס וצורה מְשֻׁל עצמם - כבר קשה מאד שיהיו בו כאלה רצונות. האדם כבר בודק ובוחר את עצמו על פי חשבונות שכליים: "אני מסוגל לזה או לא, אני מבין את זה או לא?" ואילו המהות של 'רצון' היא נדיבות הלב! כל 'הווארט' של רצון הוא 'חסד נעורכי'! שדוקא בימי הנעורים - כאשר אין לו מיצרים וגבולות של שכל - בוער בלב האדם רצון עצום וכביר לעבוד את ה' בכל לב ונפש. ולכן ייתכן אז 'ללכת' גבוה מאד, אז הוא זמן שהאדם יכול להיכנס לתוך העולם של בני העליה.

העבודה בבחינת גבולות ארץ ישראל

כל העבודת ה' של האדם בשאר כל שנותיו - כששכלו כבר מבושל כל צרכו וכבר עמד על דעתו - מיוסד ובנוי על הרצונות ועל ההחלטות שעשה בימי נעוריו; ככל שבער יותר בשלהבת אש קודש, ואחת היתה חפצו לעבוד את השי"ת ביראה ובאהבה, ולפי כמה שבפועל אכן מסר את עצמו לעבוד את ה' - כך הוא יהיה יותר עובד ה' בשאר ימי חייו.

כי אחר שבימי הבחורות כבר עבד את השי"ת מתוך הרצון העז שבער בקרבו, למעלה מן השכל ולמעלה מכל החשבונות - שזו היא ההגדרה של יציאת מצרים, שיוצאים מכל ההגבלות והמיצרים - נכנס כעת רצון זה לבחינה של 'גבולות ארץ ישראל'. כל הרצונות והכיסופים שהיו בהתפשטות עצומה עד עתה - נשפעים ונכנסים לתוך גבולות ברורים וכלים חזקים, ועל ידי זה נהיה האדם 'עובד השם מיושב' כל ימיו.

ישנם כאלה בחורים שיש עליהם טענות ומענות, הם 'עושים בעיות'; יש להם לב בוער לאבינו שבשמים וצריך קצת 'להרגיע' אותם כדי שלא יגיעו לידי 'שבירת הכלים'. הבחור

היקר הזה רוצה ללמוד ביום ובלילה, הוא הולך לישון באישון ליל ותיכף כבר משכים קום לפנות בוקר, כך גם אינו אוכל כפי הנצרך לו לבריאות גופו, או שפעמים מחמת שחפץ להתנהג בפרישות, הנה כבר אינו יודע איך להיות 'איש בין אנשים' ולהתנהג כראוי בין אדם לחבירו. והמחנכים הם לפעמים אובדי עצות ואינם יודעים איך 'לעבוד' עם בחור כזה; איך מחזירים אותו לתוך 'עולם התיקון' - לדעת איך להתנהג עם עצמו ועם סובביו ולא לצאת מן הגדר הראוי.

המחנכים אכן צודקים... על בחור זה אכן שומה לקבל את ההדרכה שלהם, הוא צריך ללמוד איך לא לקלקל את השורה, אבל אשרי הישיבות שאלו הם 'הבעיות' שלהם... ולא להיפך חס ושלום, שאינם יודעים לשית עצות בנפשם; בחור אחד מגושם מאד, השני אין בו שום חיות דקדושה, השלישי אינו מוצא כל טעם בלימוד התורה - רחמנא ליצלן מכל זאת.

על המחנך לדעת כי לא ימלט שלא ימצא לפניו תוך כדי עבודתו עם הבחורים כמה וכמה ענינים שיצטרך להתמודד איתם - אין עצה ואין תבונה נגד זה. כי הלא אין ביכולת 'בחור ישיבה' לרדת לסוף דעתו של המחנך - ולהבין את מה שהמחנך כבר מבין. לכן - אם כבר ממילא הוא מטפל בבעיות של הבחורים - מוטב שיהיה אצלו בישיבה כזה מצב שהענינים בהם יצטרך לטפל, יהיו מחמת ריבוי אור - ולא מחמת ריבוי חושך; שצוות הישיבה יתמודדו עם בעיות: "מה עושים עם בחור פלוני שאינו הולך לישון בזמן מחמת התמדה, ועם בחור אלמוני שמתנהג בפרישות שלא לפי ערכו..." אלו צריכים להיות 'הבעיות' של המחנכים.

פנימיות הלב מתגלה בכמה אופנים

אם יציאת מצרים היא 'חירות הרצון' - נמצא שכל יהודי יש לו 'כח הרצון' לפי ערכו! כי הרי כל כלל ישראל יצאו ממצרים. ואכן רואים בחוש שאצל כל יהודי מונח בקרבו - בפנימיות ליבו - רצון חזק ואמיתי להשי"ת.

ורצון זה גם בא לידי ביטוי ומשאיר חותם באיזה אופן - אצל כל אחד באופן אחר, וכגון אדם שמחפש שייכות ומקשר עצמו עם אדם נעלה, הנה זה מעיד על רצונו הפנימי להיות בעצמו אדם נעלה; הוא גם היה רוצה להיות 'צדיק', אולם מחמת שיש לו יצר הרע'ים גדולים ואין לו לדאבוננו את הכח להתגבר ולהיות צדיק בעצמו - לכן הוא מתחבר לאיש צדיק.

ולפעמים רואים איש פשוט שזוכה לבנים צדיקים ואנשים גדולים. הנה גם זה נובע מהרצון ומהשאיפה הפנימית של אביו - להיות אדם גדול. הרצונות הללו - שנמצאים לפעמים בעומק נפשו - יוצאים ומתגלים אצל צאצאיו, והם מתעלים להיות בני עליה וצדיקים.

כל זה נמצא בכלל של 'ועמך כולם צדיקים' - כל יהודי יש לו בעצם נקודה של צדיק, אלא שבן עליה הוא האדם שהוציא את הרצון מן הכח אל הפועל; הוא אכן עושה בפועל את מה שבווער בפנימיות ליבו.

בליל הפסח מתעורר הרצון של חסד נעוריק
פסח שהוא ראש המועדות והראשית של כלל ישראל - מסוגל לרצון. גם אדם שכבר נמצא בשנותיו המאוחרות, יש בידו להתחדש בחג הפסח בבחינת 'תתחדש כנשר

נעוריקי', כאילו עכשיו ממש זה 'הראשית' שלו! בפסח יוצאים ממצרים - מכל הגבולים ומכל המיצרים! אזי הזמן של 'חסד נעוריק'! הזמן של 'בשבילי נברא העולם!' ואזי יכול לצאת 'בחיפזון' - בלי שום חשבונות וכלי שום

ב.

בסתר המדרגה הראיני: לימוד של יציאת מצרים - אפילו ממצב הירוד ביותר תצא משם לחירות

בני בכורי ישראל

הכלל השני המונח ב'חירות עולם' הוא הענין של "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל"; שהקב"ה בחר בנו מכל העמים - הוא בחר בנו להיות בניו. וזו היא חירות עולם שלא תתבטל אפילו בזמנים של חושך ואפילה. יהודים במצרים היו במצב רוחני ירוד עד מאד, כלל ישראל השתקעו בין העמים ונבלעו בקרבם והיו ממש כמו חלק מהם - "גוי מקרב גוי". ה'שפל המצב' שהיו שרויים בו ממש לא שייך לתאר.

גם כאשר כבר התחיל המהלך של הגאולה ומשה רבינו הלך אצל פרעה והראה לפניו את האותות והמופתים, וחשבו שהנה תיכף יהיה מצב יותר טוב - ירדו אז למצב יותר שפל וכמו שאמר משה רבינו בעצמו (שמות ה, כג): "הֲרַע לְעַם הַזֶּה" - 'די מצב ווערט נאר ערגער'. והרשעי ישראל החציפו פניהם נגד משה רבינו ואמרו "יָרָא ה' עֲלֵינוּ וְיִשְׁפֹּט אֶשְׂרֵהֶם" ויחוננו בְּעֵינֵי פְרַעֲהוּ".

ובמכת חושך בשלושת ימי האפילה, לא היו אלו רק ימים אפלים בגשמיים, אלא גם אפלים ברוחניים, ואותם הרשעים נמשכו אחר אפילה זו עד שאבדו את חיותם לגמרי. וגם שאר היהודים שזכו לעבור ולצלוח את החושך, המשיכו לטבוע עמוק עמוק בתהום של טומאת מצרים, עד כדי כך, שבלייל פסח - רגע לפני מכת בכורות, ירדו כלל ישראל למ"ט שערי טומאה, ואז ברגע האחרון - רגע אחד לפני שהשתקעו ונאבדו לעד - נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך וגאלם. הקב"ה נגלה עלינו - לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח - והוציאנו מהמקום הירוד ביותר.

החידוש של יציאת מצרים - כי לא ידח ממנו נדח

בשעת יציאת מצרים לימד השי"ת לכלל ישראל ולכל יהודי בפרטיות, את החשיבות שיש לכל יהודי - חשיבות שאי אפשר לקחת מאיתנו בשום פנים ואופן. השי"ת אמר להם: "בני בכורי ישראל" אותם הילדים שלי! מהיום והלאה לא תהיה מציאות כזו שיוצאים רק 'אחד מחמישים' והשאר מתים ונכרתים מכלל ישראל, אלא כל יהודי יהא מוכרח לבוא לתיקונו! כי אתם - העם היוצא ממצרים - מקושרים

גבולים! כי הכח לעורר את הרצון לעבודת את השי"ת בדרגה של בן עליה, טמון וגנוז בחג הפסח 'ליל התקדש החג' - לילה שכל יהודי יש בכוחו לגלות את 'חירות עולם' שזכה לה ביציאת מצרים ולהשתמש בה לעבודת ה'.

אֶת כָּל הָאָרֶץ" - כלל ישראל צריכים להישאר בחיים כדי שיתקיים הרצון של 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', זהו הכבוד שמים של כל הבריאה כולה.

שיר השירים - כליל יציאת מצרים

וביתר עומק: מה שהשי"ת קבע שכלל ישראל יהיו כלים ואמצעים שעל ידם יתגלה ויתפשט כבוד שמים בעולם, הנה זה בא מתוך הקשר הנפשי שיש בין כנסת ישראל לדודה - שאין שום אותיות ותבניות היכולים לתאר קשר זה. זהו קשר עמוק ואיתן שאין כמוהו בעולם. וזה הטעם שאומרים 'שיר השירים' בחג הפסח, כי שלמה המלך מתאר שם את הקשר הנפלא ואת היחוד הגדול שיש בין כנסת ישראל לדודה. מביעים שם איך שכלל ישראל עם השי"ת - הם אחד! זהו יחוד שאין לה שום דוגמה! זהו 'רזא דאחד'! היחוד שהתחיל ביציאת מצרים כאשר השי"ת הוציא את כלל ישראל משפל המצב והכריז "בני בכורי ישראל" - אלו הם בני ואני מלא אהבה אליהם, והם אלו שימלאו את רצוני וחפצי בבריאה שבראתי ועל ידם יתגלה כבודי בעולם.

יהודי מחרף נפשו במלחמת היצר למען כבוד שמים

על כל עובד ה' עוברים ניסיונות ומלחמות - הוא יגיע וטרוד במלחמתו נגד היצר הרע וכל כוחות הרע. והנה לכאורה היה מקום לומר, שמלחמת היצר היא מלחמה אישית - שהאדם נלחם למען הצלחתו. כי הלא כל אחד רוצה להיות צדיק, הרי השביעו אותו תהי צדיק... והוא גם יודע חשבונות של שכר ועונש, ולכן הוא נלחם עבור מטרתו האישית. כאשר מנגד, היצר הרע שהוא שונא לאדם, רוצה להפילו ולמנוע ממנו את הצלחתו. ואם אכן זהו המצב, אין שום 'פשט' לבוא להשי"ת עם טענה: "אתה 'חייב' לעזור לי לנצח את היצר הרע למען כבוד שמך" - למה אתה אומר "למען כבוד שמך"? הלא זה מלחמה למען ההצלחה שלך!?

אפס כי האמת היא שהיצר הרע הוא שונא להשי"ת בעצמו כביכול, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב לב): "ויבא השטן להתייבב על ה' - על ה' ודא". היצר הרע לא בא לקטרג על כלל ישראל - הוא מקטרג

איתי מצד עצם המציאות. מעתה גם אם יהודי יפול חלילה למ"ט שערי טומאה - הוא יהיה במצב הגרוע ביותר - אינו נפרד ומתנתק ממני לעולם. כי הלא לכתחילה לקחתי אותו מתוך מצב ירוד כזה, דוקא במצב השפל הזה הכרזתי עליו לאמר: "בני בכורי ישראל" - ולכן גם עלי לתקנו ולהביאו לתכליתו בצד הקדושה.

כלל ישראל נושאים את ה'דגל כבוד שמים'

בתוספת ביאור: ה'ווארט' של יציאת מצרים הוא, שהקב"ה קבע אותנו להיות אלו שנושאים את ה'דגל כבוד שמים' בעולם. ביציאת מצרים נקבע לנצח נצחים שעל ידי המציאות של כלל ישראל בעולם יתמלא רצונו של הקב"ה שיתקיים 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', או בלשון אחר: על ידי כבודם של ישראל - יתגלה כבוד ה' בכל הבריאה!

ולכן כאשר הקב"ה עוזר ליהודי - הוא עוזר לעצמו כביכול! ועל זה כתיב (ש"א יב, כב): "כִּי לֹא יֵטֵשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעִבּוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל ה' לַעֲשׂוֹת אֲתָכֶם לוֹ לְעַם" - כיון שאנו עם ה', לכן יש לנו כעת פתחון פה בדין של 'בעבור שמו הגדול', ולכן ביד כל איש ישראל לבוא להקב"ה ולבקש: "רבונו של עולם, עשה למען כבוד שמך - אל תעשה זאת עבורי - תעשה זאת עבורך, זהו הכבוד שלך".

ומשה רבינו אכן פעל ישועות לכלל ישראל בטענה זו של "לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם" - אתה מוכרח למחול להם למען כבוד שמך! גם בחטא המרגלים טען משה רבינו ואמר (במדבר יד, טו-טז): "וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם וְגו' מִבְּלִי יִכְלַת ה' לְהִבְיֵא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ" - אם תכלה את כלל ישראל במדבר הרי יצא מזה חילול ה' איום ונורא. ואכן השי"ת קיבל את דבריו ואמר (שם פסוק יא): "חִי אֲנִי וְיִמְלָא כְבוֹד ה'

בני יששכר לחודש ניסן

משא"ב מי שנתחמת אלנו הכשגחה הכה יולא לחירות מעצדות העולם... ולצו פנוי לעצדות הש"י ולחוררתו וליראתו ולעסוק צמושכלות להשלים לרכי נשמתו כל ימי חלדו. והנה לפי"ז הידיעה הלזו היא מוכרחת לנו לידע, והוא יסוד מוסד לתורה, על כן ניתן לנו לזכרון צמלות הפסח לחללו לנו ולא מבושל כדרך חכילת בני חורין, להיות שילחנו לחירות עולם, ולא לעשות עיקר מעצדות העולמי... ולפי"ז מניעת חכילת נא ומבושל הכל הוא מעטס אחד, להורות לנו שילחנו מנארים לחירות עולם ושלא להשתעזד לשעבוד העולמי רק לבקש לרכי נפשינו כי לכך נוטרנו זה כל האדם

נקודות:

בשעת יציאת מצרים לימד השי"ת לכלל ישראל ולכל יהודי בפרטיות, את החשיבות שיש לכל יהודי - חשיבות שאי אפשר לקחתה מאיתנו בשום פנים ואופן. השי"ת אמר להם: "בני בכורי ישראל" אתם הילדים שלי! מהיום והלאה לא תהיה מציאות כזו שיוצאים רק 'אחד מחמישים' והשאר מתים ונכרתים מכלל ישראל, אלא כל יהודי יהא מוכרח לבוא לתיקונו! כי אתם - העם היוצא ממצרים - מקושרים איתי מצד עצם המציאות. מעתה גם אם יהודי יפול חלילה למ"ט שערי טומאה - הוא יהיה במצב הגרוע ביותר - אינו נפרד ומתנתק ממני לעולם. כי הלא לכתחילה לקחתי אותו מתוך מצב ירוד כזה

וזה הטעם שאומרים 'שיר השירים' בחג הפסח, כי שלמה המלך מתאר שם את הקשר הנפלא ואת היחוד הגדול שיש בין כנסת ישראל לדודה. מביעים שם איך שכלל ישראל עם הש"ת - הם אחד! זהו יחוד שאין לה שום דוגמה! זהו 'רזא דאחד'! היחוד שהתחיל ביציאת מצרים כאשר הש"ת הוציא את כלל ישראל משפל המצב והכריז 'בני בכורי ישראל' - אלו הם בני ואני מלא אהבה אליהם

~

ושומה על כל עובד ה' לדלות ולשאוב את הכוחות הללו מיציאת מצרים, כדי שילוו אותו המצבים שיפגוש בחיים שלו וידע את אשר לפניו - הנה זהו 'יוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם' - כבר אין שום מצב שיכול לשעבד אותנו ולמנוע מאיתנו להתעלות ולהתקרב אל הש"ת

על הש"ת! כי חפצו ומטרתו היא להראות שהתכלית שהקב"ה רצה להרוויח מהבריאה לא עלה בידו חלילה. ואין בכלל אלא מה שבפרט - היצר הרע רוצה לוודא בפרטיות על כל יהודי, שהקב"ה לא יראה אצלו את התקווה שיש לו ממנו.

נמצא שאין זו מלחמה בין היצר הרע לבין היהודי - והקב"ה אינו אלא העומד מן הצד כביכול לראות איך יפול דבר - אלא בשורש המלחמה הזו ניטשת בין הש"ת והשטן. היצר הרע הוא שונא להש"ת ולכן הוא מציב כל מיני מניעות והסתרות כדי לעשות מסך המבדיל בין הש"ת לכל איש ישראל. ונמצא שמלחמתו של איש ישראל בעבודת ה' אינה מלחמה אישית למען ההצלחה שלו, אלא כביכול הוא לוחם את מלחמת ה', הוא רוצה להצליח עבור הניצחון של הש"ת. וככל שיהודי יותר ברור בכך שהוא לוחם את מלחמתו של הש"ת ומקשר את עצמו לידיעה זו, כך יש בידו יותר ויותר לעורר את ההנהגה של 'כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול'. הוא יכול לגשת לפניו ית"ש ולומר: "הושיעני מן היצר הרע - אני הרי נלחם איתו למען כבודך!"

החילול ה' שהיה בזמן השואה

קורות הימים של כלל ישראל מלאים וגדושים במצבים שבהם ממש לא ידעו איך יכולים להמשיך הלאה. לא עבר זמן רב מאז מלחמת העולם - השואה הנוראה... אין שום דרך לתאר את הייאוש ואפיסת התקווה שהרגישו אחר סיום המלחמה. ועוד לפני שהתחילו הרשעים עם כל השחיתות וההריגות, היה חושך כפול ומכופל. שמעתי מאבי ע"ה שחוף מכל הצרות שעברו היהודים

בימים ההם, הנה גם היה כזה חילול ה', כאלה בזיונות נוראים עברו על היהודים, השפילו אותם וביזו אותם בכל מיני דרכים, ובכל מיני חירופים וגידופים, וכמוכן - כמו תמיד בכאלה זמנים - החלק השפל של הבריאה 'הרשעי ארץ' הרימו את ראשם והם עוד נהיו המושלים, וכך היה הסתר פנים נורא ואיום שאי אפשר לתאר ולשער. ואחר כל ההשפלות הללו הנה אז הגיע החורבן הנורא שהרגו וטבחו בכל דרך למעלה ממש מליון יהודים. ממש לא יאומן כי יסופר. מה שייך לדבר?! ממש לא היה להם שום מושג איך ישרדו את זה - איך יצליחו להקים הכל מחדש.

אפס כי אחרי המלחמה ראו בחוש את קיום ההבטחה (ויקרא כו, מד): "וְאָף גַּם זֹאת בְּהֵיטֵם בְּאַרְץ אֲבִיבָהּם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", ואכן ראו "כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול" - הריבונות של עולם הרים את כלל ישראל והעמידם שוב על רגליהם; הקימו ישיבות וקהילות, הקימו בתים יהודים כשרים וכלל ישראל צומח ופורח מחדש. וכל זה נכלל בכח של 'ולקחתי אתכם לי לעם' שהתחדש ביציאת מצרים.

חיזוק פרטי עבור כל יחיד

כל יהודי עובר מעברים שונים ומשונים ברוחניות ובגשמיות, מגיעים למצבים שמרגישים שאין שום עצה, כבר אי אפשר 'לסחוב' יותר, איך ניתן להמשיך מכאן הלאה אם כלום לא הולך? ובזמן כזה צריך לעשות 'קל וחומר בן בנו של קל וחומר' מדברי הימים של כלל ישראל: "אם כלל ישראל יכלו לעבור כאלה זמנים קשים ומרים בגלות - הרי שגם אתה יש בכוחך לעבור את החיים שלך

ג.

כלך יפה רעייתי: השלום שהצדיק עושה בין הגוף והנשמה

ומי כבר מדבר, כאשר לפעמים הוא נופל בקטנות, בבלבולים ועצבות, שאז הוא מתהלך שחוח ושפוף, אפשר לחשוב שכבר 'עולם חשך בעדו', הוא ממש לא נראה כבן חורין... נו, אם כן מה היא החירות שהתגלתה בחג הפסח?

ביאור באיסורי כלאים

הנה התורה אסרה כמה מיני כלאים; צמר ופשתים יחדיו, כלאי הכרם, וכן איסור של שור וחמור יחדיו. כלליות האיסור על פי פנימיות היא, כיון שגם בשורשם הם ב' דברים הופכיים זה מזה, ולכן אסור לחבר ביניהם. אם יחברו ביניהם, לא יתגלה כאן אחדות, אלא להיפך, הכח האחד יזיק לכח השני. וכמו שפעמים מנסים לחדש חברותא מב' בחורים שמנוגדים בתכלית, כל המהלך המחשבה שלהם, התכונות והמידות וסגנון הלימוד שלהם אינם עולים בקנה אחד, ותוך זמן קצר מתברר שהם אינם משלימים זה את זה, אלא אדרבה הם מונעים אחד מהשני להוציא את כוחות נפשם כפי הראוי. ובזוה"ק אכן איתא (ח"ג פ"א): כי כלאים הוא מלשון

כבושים תחת כל עול היצר הרע' והתאוות שבעולם, ומה שהיצר הרע לוחש באוזנם לעשות - הם כמו מוכרחים לעשות, אין להם שום דעה משלהם, ממש אין להם ברירה...

שוב אם מחפשים את החירות בין אלו שנחשבים להיות יהודים יראים ושלמים, גם לא נמצא זאת בניקל... הגם שאינם משועבדים לתאוות והיצר הרע' שלהם. אבל לומר שרואים על פניהם את האור של חירות, זה אי אפשר לומר. אדרבה הכרת פניהם ענתה בהם שהם לחוצים וטרודים, הם נראים כמו אנשים שסוחבים את כל העולם על הגב שלהם. וסיבת הדבר היא כי הגוף שלהם מושך לצד אחד, לכל התאוות והמידות הרעות, והם מצידים אינם מוותרים כלל - אלא משיבים מלחמה השערה כנגדו עם כח הנשמה שמאירה בהם, ומבין שניהם - מכל הכף הקלע הזה - יוצא האדם חבול וחבוט מכף רגל ועד ראש. ניכרת בהם 'עבדות' לנשמה ולהש"ת, אבל עדיין לא רואים 'בן חורין' שמתהלך חופשי ומשוחרר - 'פראנק אין פריי' - בלי שום כבוד הנפש ו'צוקוועטשקייט'.

היכן הם הבני חורין

הכלל השלישי היוצא לנו מה'חירות עולם' שמתגלה בליל התקדש החג הוא, 'השלום והאחדות' שמתרחש בין הנשמה והגוף. כי הנה לכאורה צריך להבין: בגמרא מגילה (יד.) איתא 'הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה' - שבפסח יצאנו מהיותנו עבדים לפרעה והפכנו להיות עבדים להש"ת. נו אם כן אפוא, במה מתבטאת החירות שזכינו לה בחג הפסח, הלא שוב אנו משועבדים ומחויבים לעבודת ה'.

כשמביטים מסביב ומחפשים: היכן נמצא האיש הזה שהוא בן חורין? היכן אפשר לראות את האדם שנפשו שרויה בשלווה ובמנוחה וארשת של חירות נסוכה על פניו? הרי שאין זה בנמצא כל כך... כי אם מחפשים אדם כזה בין אלו ש'נעבעען' מכנים את עצמם יהודים חופשיים, הרי שתיכף יראו שאין ביניהם ולחירות לא כלום, אפילו משל אין זה. אין להם שום שייכות לחירות. הם כל כך משועבדים ונכנעים אחר תאוות ליבם עד שהם ממש לא מסוגלים לשלוט בעצמם. הם

כל הסדר שעברו כלל ישראל - יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה - כולם נועדו לזכך ולטהר את הגוף, ולהכין את הזיווג בין הנשמה והגוף, שהנשמה לא תהיה אסורה בבית הכלא תחת שעבוד הגוף, והגוף לא ירגיש מכווץ ומצומצם מאור הנשמה. אלא הם שניהם ידורו באהבה ואחוה ושלוש ורעות - הם שרויים יחד בחירות עולם!

~

בליל חג הפסח יש בתורה דגש גדול לענין האכילה; כי הרי כל 'הסדר נאכט' הולך וסובב עליו דברים הרבה, כל הדיבורים הקדושים של סיפור יציאת מצרים נאמרים דוקא על המצה. הנה שוב רואים את 'השידוך' בין אכילה ודיבור, כי זמן חירותנו הוא הזמן בו נתגלה הצורה האמיתית של יהודי, שהוא בן חורין! בלילה קדוש זה מתחברים הנשמה והגוף - ונהיה מצב של חירות. טעם חירות - שהגוף אינו מהווה סתירה לנשמה.

פסח: פה - סח, אכילה ודיבור
בענין האכילה ישנו חיבור חזק מאד בין הנשמה והגוף, כי המזון הוא כח מוכרח כדי להחזיק את הנשמה בתוך הגוף. והאריה"ק אומר כי בו בזמן שהגוף ניזון מהמאכל הנה הנשמה ניזונית מהניצוצות הקדושות השרויות בתוך דבר המאכל. והאכילה גופא היא בפה, ששם הוא המקום הראשון שהנשמה נפגשת עם הגוף, כמו שאמרו (סנהדרין צב): "בא מלאך וסטר על פיו" - המלאך מכניס את הנשמה בפי האדם.

כמו כן ישנו בפה שינוי משאר אברי האדם; שהוא עושה ב' פעולות שונות לגמרי - מדברים עם הפה ואוכלים עם הפה. והיינו שהגוף משתמש בו לצרכו - לאכילה (שכאמור יש בו גם תועלת לנשמה). והנשמה משתמשת בו לצרכה - לדיבורים של תורה ותפילה. שלכאורה יכול היה השי"ת לברוא ב' אברים שונים, אחד לאכילה והשני לדיבור. אלא שהשי"ת אכן רצה שהפה יהיה האבר שמחבר את הגוף עם הנשמה.

בליל חג הפסח יש בתורה דגש גדול לענין האכילה; כי הרי כל 'הסדר נאכט' הולך וסובב את המצה, והוא גם מכונה 'לחם שעונים עליו דברים הרבה', כל הדיבורים הקדושים של סיפור יציאת מצרים נאמרים דוקא על המצה. הנה שוב רואים את 'השידוך' בין אכילה ודיבור, כי זמן חירותנו הוא הזמן בו נתגלה הצורה האמיתית של יהודי, שהוא בן חורין! בלילה קדוש זה מתחברים הנשמה והגוף - ונהיה מצב של חירות. טעם חירות - שהגוף אינו מהווה סתירה לנשמה.

היגיעה בהכנות לחג מכינים את הגוף לקבל את הארת החג

בימים שקודם החג מתאמצים ביגיעה עצומה, כל ההכנות לבער את החמץ מהבית נעשים בעמל רב, אפיית המצות נערכת מתוך זיעה של מצוה, כל זה הוא בהדיא כדי לעדן את הגוף ולהכין אותו לקראת ליל התקדש החג, כדי שיהיה בכח הגוף לקבל את החירות של הנשמה, כדי שיהא מזוכך דיו, שכאשר מגיע ליל הסדר, ישתתף כאחד עם ההשגות של הנשמה; הגוף ישוש וישמח שעל ידו מתגלית אור וקדושת הנשמה. כדי שמה שהאדם נכנס להיות בכלל 'עבדי ה' לא תהיה סתירה לכך שיצא לחירות. אדרבה, שירגיש את המתקנות של העבודה, המתקנות שיש כאשר הגוף והנשמה פועלים כאחד יחד.

חג הפסח מלמד אותנו איך נראה עובד ה'
מי ש'חי את הפסח עם החירות עולם שיש בין הנשמה והגוף, מקבל צורה חדשה לכל האידישקייט. עד הלום דימה בנפשו, שעובד ה' צריך להיראות כאדם סר

בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", הוא יושב ושואב הנאה מלא חופניים! הוא שרוי במצב של חירות! אף אחד לא מטריד אותו, לא הגוף ולא הנשמה... כולם שמחים ומאושרים. אצל כזה צדיק רואים בחוש את החירות עולם; איך שהנשמה והגוף הם אכן שידוך מוצלח ביותר.

יש להם כזה 'שלוש בית' טוב... 'עס איז אזא ליכטיגער און געטליכער חיבור', הנשמה יודעת שהיא צריכה את הגוף, היא יודעת שבלי הגוף היא לא היתה יכולה להופיע בעולם - 'מן הכח אל הפועל'. כל כוחות הנפש, כל האורות ועומק הקדושה שבה, לעולם לא יכלו להתגלות בלי הגוף. כי הנשמה מוכרחת שיהיה לה את הכלי לכך - שזהו הגוף. וגם הגוף כבר טהור וזך והוא ממש מחיה את עצמו כשהנשמה מתגלה בו, כל דבר רוחני מחיה אותו, אפילו בגשמיות יש לו הנאה מכך.

איתא במדרש (ויק"ר ח, א): שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים. וכל הזיווגים כולם שורשים באחדות הבורא - ברזא דאחד. והחידוש הגדול ביותר בעולם הזיווגים היא, השידוך והאחדות בין הנשמה והגוף. וכשהקב"ה חידש את החיבור הזה, היתה דעתו ורצונו שזה יהיה הזיווג היפה ביותר בעולם, שאצל כל אחד ישרור אחדות וחירות בין ב' הכוחות - הנשמה והגוף.

אמנם לדאבון לב נופל היהודי בשעבוד מצרים. שהביאור בזה היא, שהגוף נופל להגשמה נוספת ואזי הוא חונק את החיות של הנשמה. הנשמה הולכת ומצטמצמת וכובשת את אורה עד שהיא משולה לאדם שאסור וכלוא בבית האסורים. יציאת מצרים מאידך, היינו שהנשמה יוצאת מבית האסורים כדכתיב (תהילים סח, ז) "מוציא אֶסְרֵיךָ בְּכֹשֶׁרֹת", אשר חז"ל (במד"ר ג, ו) דורשים אותה על יציאת מצרים - וראשית הפסוק שם הוא "אלקים מושיב יחידים ביתה" - שהגמרא דורשת את זה על 'זיווגים' - כי כל הסדר שעברו כלל ישראל - יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה - כולם נועדו לזכך ולטהר את הגוף, ולהכין את הזיווג בין הנשמה והגוף, שהנשמה לא תהיה אסורה בבית הכלא תחת שעבוד הגוף, והגוף לא ירגיש מכווץ ומצומצם מאור הנשמה. אלא הם שניהם ידורו באהבה ואחוה ושלוש ורעות - הם שרויים יחד בחירות עולם!

'בית כלא', כי ה'כלאים' הוא חיבור גשורם, שהמדות והתכונות של הנבראים הללו יתכנסו ויצטמצמו לתוך עצמם - לתוך בית כלא.

וכמו 'החומר נפץ' שמורכב מ'כלאים' של שני כוחות המתנגדים זה לזה, אשר ההתנגדות ביניהם גורמת לכך שמתפוצץ ומתנפץ. כך בכל פעם שמחברים כלאים - שתי כוחות מנוגדים - הנה בסופו של דבר נהיה מזה קול רעש גדול שאינו סובל אחד את השני. כי כאשר מחברים שני דברים שאינם הולכים כאחד, יארע בהם אחד מהשניים: או שכל אחד מהם מתכנס ומסתגר בתוך עצמו, או שפורצת ביניהם מחלוקת מחמת שכל אחד מנסה להתגבר על השני.

הכלאים של הגוף והנשמה

אחר הקדמה זו קשה טובא להבין: הקב"ה יצר את הדבר הנעלה ביותר בין כל הנאצלים, נשמה קדושה ששואפת רק לקדושה ולרוחניות ולהידבק בחיי החיים ברוך הוא וברוך שמו. ושוב אחז השי"ת בנשמה הקדושה הזו והחזיר אותה לתוך הדבר הגשמי ביותר על הארץ, הגוף - שהוא חומר עכור מלא במידות רעות ותאוות מגושמות. הרי זה נראה כאילו שעשו כאן את ה'כלאים' הגדול ביותר! אין לך כלאים גדול מזה! חיבור בין שני כוחות מנוגדים והפכים בתכלית! ואכן נראה כאילו שהם שתיים כלואים בבית הכלא, הם נלחמים ומתנצחים ביניהם כל היום. כל אחד מהם מתנגד לשני ומראה לו את גבו ואינו רוצה איתו שום שייכות. ומפעם לפעם, זה מתפוצץ... כל אחד כועס וזועם על שכנו ששוכן איתו תדיר בכפיפה אחת על אפו ועל חמתו. נו, איך עשה הקב"ה כזה 'זיווג', זו הרי ממש סתירה עצומה ונוראה!?

"השלוש בית" של הגוף והנשמה

כל אלו השאלות הם מנת חלקם של אלו שלא ראו מאורות מימיהם - הם מעולם לא ראו צדיק אמת! מי שזכה וכבר הסתופף בצילו של צדיק אמת - או אפילו ראה צדיק אמת - כבר ראה את המושג של חירות עולם, הוא כבר יודע בהחלט על מה מדברים...

על הזמן של העתיד לבוא כתיב (ויקרא כו, א): "וְאֹלֶף אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת" ובמדרש (בר"ר יב, ו) שזה יהיה לעתיד לבוא שאז ילכו בקומה

זקופה, אמנם בזמן הזה אומרת הגמרא (ברכות מג): שאסור לילך בקומה זקופה. אבל אצל הצדיק אפשר לראות מעין של לעתיד; איך שהוא שרוי במצב של 'קוממיות' - בכזו מנוחת הנפש... בכזו שמחה... אין דבר בעולם שמטריד אותו, הוא נראה כמו אדם שיש לו את כל התענוגים שבעולם. כשרואים את הצדיק יושב בכזו חירות, הנה הנוסח שאומרים בליל פסח עולה מול העיניים כמאליו: "יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם

בני יששכר לחודש ניסן

הנה לנעונו צמנוח הארת דוקא צימי לנחנו מלחן מלרים מעבדות לחירות, להורות כי מה ימי לנחנו מלחן מלרים מעבדות לחירות, להורות כי מה שהולחנו הש"י לחירות הוא כדי שנהיה צמנוח צני חורין גמורים, משועבדים רק לו ולתורתו ומנותיו, וכשארז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעסק בתורה, מש"כ מי שמצלה ימיו צהשתדלות להרצות הן וצדיפת התאור הכה הוא עבד משועבד לכסף וזהב ולתאוות שונות... הכה הוא עבד ממש, כמו עבד שאימת רבו עליו עובדו ציוס וציללה צאיצוד כוחותיו, כן האיש הכה ממצד כל כוחותיו צשעבוד יוס ולילה להשיג תאוות, הכה לחנס ילא ממלרים, דכנה יליאה ממלרים נקרא חירות עולם שיהיה לנו חירות משעבדי העולם מש"כ האיש העולמי הכה לחני מעבדי פרעה הוא

בחג הפסח הוא יוצא לחירות נפלאה, והוא מגלה לאמר שישנו עולם מלא של חירות, ששם הוא מעין של 'יושבים ונהנים מזיו השכינה'. שם מתגלה מעין של 'ואולך אתכם קוממיות'. מתגלה שם שהשידוך הוא שידוך נפלא – ממש ענבי הגפן בענבי הגפן – והנשמה חיים יחד בשלום ובשלווה

~

הגם שכלל ישראל כבר עברו הרבה גלויות, גולה אחר גולה במשך ב' אלפים שנה, הם גרו בבבל, בספרד, בפולין וברוסיה ובשאר מדינות העולם, ועדיין שרויים אנו בגלות ויהודים גרים כיום בארה"ב באנגליה ועוד, אפס כי בכל מקום שהיו בו יהודים, נשאר בהם הכח להעמיד 'בית יהודי' – בית שאין בו שום שייכות וקשר עם הגויים המקיפים אותו מכל עבר

זועף עם ארשת פנים חמוצה, שהולך תמיד עם האף למטה...

הוא חשב שעובד ה' הוא אדם שתמיד נושא על שכמו כל מיני בעיות וקשיים, כאן הוא מלא ספיקות אם יצא ידי חובתו וכאן הוא אפוף בבלבולים, שמא יכול היה לעשות

יותר ממה שעשה, כאן הוא מטריד את עצמו עם חבילות של מחשבות זרות והרהורים, ושוב יש לו עסק שלם עם פניות. היום יש לו בעיה עם החברותא, ומחר סתם כך אין לו 'מוחין', פעם הוא מרגיש שיש לו טמטום הלב בעת תפילות, ושוב פעם השבתות שלו אינם מאירים לו כדבעי.

ד.

בצלו חמדתי וישבתי: בחג הפסח זוכים להעמיד בית יהודי לה' ולתורתו

הזה לא נמצא בארה"ב ולא באנגליה ולא בשום מקום - אלא בארץ ישראל בבנינה! כל ההתנהגות בעניני הבית, האויר' ששנושמים בבית, הכל מיוסד על יראת שמים ואידישקייט. בבית הזה שוררת 'רוח' של אידישקייט - 'א אידישער אטמאספער'!

המושג 'אידישע שטוב' הוא חידוש נפלא של חירות עולם; שהגם שיהודי נע ונד בגלות, ומתקיים בו (איכה א, ג) "גַּלְתָּהּ יְהוָה מְעַנֵּי וּמְרַבֵּעַ עֲבָדָהּ" - חרף כל זאת הבית שלו הוא 'המשכה' של זמן הבית בארץ ישראל ושל זמן הגאולה. שורר שם מעין האויר הזך והטהור ששרר בבית יהודי בזמן שבת המקדש היה קיים.

כירו בניך וידעו

ובאמת בכל יום ויום יש לו לאדם לבסס את ההנהגה בביתו על יסודות האידישע שטוב'. בכל עת מצוא שעולה איזה נושא לדיון, יש לו הזדמנות למסור את הדרך שלו ואת ה'רוח' של הבית. אבל עיקר הזמן שבו בונים ומניחים את היסודות ואת ה'אויר' של הבית הוא ביום השבת - 'שַׁבַּת הוּא לַה' כָּל מוֹשְׁבֵי־כִסֵּי" (ויקרא כג, ג). ובזוה"ק (ח"ג שא.) איתא על הפסוק (שמות לא, טו) "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבַּת לְדֹרֹתֵם" - "לדירתם". השבת נמצאת ושורה בבית דירתו של כל יהודי. המלאכים מלווים את האדם ונכנסים איתו עד לביתו ממש, הם חפצים לראות את 'השבת' בביתו של היהודי, איך נראה 'די שבת' דיגע שטוב' אצלו; השלחן הערוך, המיטה המוצעת ואת כל המציאות שמכרזת ואומרת שבת היום לה'!

בפרט בזמני סעודות שבת, הזמן שהאב מיסב לשלחנו עם צאצאיו ומניח את היסודות לביתו, הוא מדבר אליהם ו'מעביר' להם את היהדות - כל אחד באופן שלו. על השלחן זה של שבת אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכח, ג): "אֶשְׁתַּדֵּךְ כְּגִבּוֹן פְּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בִיתְךָ בְּנִידֵי כְּשִׁתְּלִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ" - לא סתם שיושבים ואוכלים, אלא יש בבית 'מצב' של סעודת שבת. מחזירים אויר של קדושה, של אמונה, של 'העכרקיטי'.

בפרט מי שבמשך השבוע טרוד על המחיה ועל הכלכלה, הרי השבת מתנה היא לו, זה הזמן שלו, שהוא בורח מחיי החולין - של רחובות העיר ועסקיו עם אנשי ההמון - ומוצא מנוחה באויר הקדוש של בית יהודי, של שבת קודש.

הוא משעבד עצמו להליכות החיים ודרכי המחשבה של סובביו. והגם שאינו חפץ להיות כמותם והוא עצמו מבקש להתעלות, אבל בעומק נפש האדם נמצאת מונחת איזו 'תפיסה' של שעבוד כלפי בני חברות - חברים בישיבה או בבית המדרש, או האנשים איתם הוא מתרועע במקום עבודתו - שכאילו הוא מחויב לקבל את את ה'רוח' שלהם ולעשות מעשים כמותם.

אבל אדם בן חורין הוא - מי שאינו משועבד להשפעות הסביבה! הוא יודע בדיוק מה הוא רוצה 'לעשות עם החיים שלו' ויודע את אשר לפניו - מה לקרב ומה לרחק. וחירות זו נחוצה מאד לכל יהודי ובפרט למי שרוצה להצליח בעבודת ה'. ונבאר זאת קודם ביחס לכל אדם ובפרטיות איך זה נוגע בעבודת ה'.

המשכה של ארץ ישראל בבנינה בתוך הבית היהודי

הנה ביציאת מצרים הננו רואים שישנה הדגשה מיוחדת על המושג של 'בית יהודי' - 'א אידישע שטוב', כדכתיב (שמות יב, כז): "אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינֵי הַצִּיל". התורה אומרת על הבתים שלנו דבר גדול מאד - וְאֶת בְּתֵינֵי הַצִּיל", דהיינו שהשי"ת הציל את בתי ישראל מקליפת מצרים ונטע בהם כח מיוחד, שכל יהודי ויהודי, להיכן שרק יתגלגל ויגלה במשך כל שנות הגלות, הוא יקים ויבנה 'בית יהודי', בית שבו ישרור חירות מהשפעת הגויים והאומות הסובבים אותו.

בבית זה לא תחדור 'רוח האומות', ותרבות הגויים לא תמצא שם דריסת רגל - אלא כל המהות והצורה של הבית יבנו על אנני התורה בקדושה ובטהרה, חושבים כמו יהודי, מתנהגים כמו יהודי וחיים כמו יהודי.

במילים אחרות: הגם שכלל ישראל כבר עברו הרבה גלויות, גולה אחר גולה במשך ב' אלפים שנה, הם גרו בבבל, בספרד, בפולין וברוסיה ובשאר מדינות העולם, ועדיין שרויים אנו בגלות ויהודים גרים כיום בארה"ב באנגליה ועוד, אפס כי בכל מקום שהיו בו יהודים, נשאר בהם הכח להעמיד 'בית יהודי' - בית שאין בו שום שייכות וקשר עם הגויים המקיפים אותו מכל עבר.

יהודי ירא שמים שיש לו בית שמתנהל עם יראת שמים - הבית שלו אינו בגלות! הבית

למה נחשבת גאולת מצרים - חירות עולם: הכלל הרביעי היוצא לנו מהחירות עולם: כלל ישראל הפכו להיות 'בני חורין' לעד ולנצח נצחים. ובכלל יש להבין את ההגדרה 'חירות עולם' - שמשמעה כאמור חירות נצחית - שהרי איתא בחז"ל (שמו"ר כג, יא) שגאולת מצרים היא 'גאולה שיש אחריה גלות' - כלל ישראל ירדו שוב לגלות בכל ושוב פעם חזרו וירדו לגלות אדום, היא הגלות הארוכה שאנו שרויים בה עד היום. ומדוע אפוא אנו אומרים שהקב"ה הוציאנו לחירות עולם?! הרי עדיין אנו משועבדים תחת עול ושעבוד הגלויות!?

חירות עולם - חירות פנימית

הביאור בזה הוא: ביציאת מצרים עברו כלל ישראל שינוי מהותי בכל עצמותם וישותם. כלל ישראל היו עבדים משועבדים לפרעה במצרים - כל מהותם היתה 'עבדות!' הם חיו כמו עבדים! נשמו כמו עבדים! וכל המציאות שלהם היתה מציאות של עבדים!

והנה בט"ו לחודש ניסן - 'בעצם היום הזה' - יצאו מעבדות לחירות; הקב"ה שבר את עולו של פרעה מעל צווארם והוציאם לחירות. אפס כי החירות הזו שזכו בה עתה כאשר יצאו ממצרים, היתה מציאות אמיתית של חירות, חירות פנימית ועצמית, שאי אפשר לקחתה ממי שכבר זכה בה - בשום פנים ואופן.

כי יציאת מצרים היתה 'גאולה שורשית' - הנפש הישראלית יצאה מכלל השעבוד ונכנסה למציאות של 'חירות עולם!' ומצב זה כבר לא ישתנה לעולם! מעתה כל ישותו של יהודי היא - שהוא 'בן חורין'. יהודי כבר לעולם לא יהיה - במהותו האמיתית - מהות של עבד. אפשר להשתעבד בו, ויכלו להרע לו חלילה - כמו שאכן עשו אומות העולם במשך כל הדורות - אבל הפנימיות של היהודי היא - שהוא 'בן חורין'. המציאות של יהודי זועקת מתוכה: 'אי אפשר לשעבד אותי - אני בן חורין!'! והו יסוד הגדול והכללי של יציאת מצרים, ונפרש בכמה אנפין את היסוד הזה הלכה למעשה.

חירות מהשפעת הסביבה

ענין אחד שהוא 'פועל יוצא' של חירות עולם הוא, שעל האדם 'להיות אדם לעצמו' - 'זיין א מענטש פאר זיך'. הנה דרכו של אדם מן השורה שהוא עבד לסביבה שלו,

הגליון י"ל מידי שבוע בשני מהדורות:

א: מדור מסילת שירים באידיש.

ב: כל הגליון בלשון הקודש.

ההפצה באר"ב קנדה ואירופה הוא באידיש ובארה"ק בלשון הקודש (תוך המוקדים שרשום אחרת).

ארה"ק

ארה"ב

ירושלים

בית המדרש תולדות יהודה
 סטיטשין 88 באידיש ■ ביהמ"ד
 הגדול דחסידי תולדות אהרן
 באידיש ■ ספרים ווינקל נאגליש
 ספרי יעקב 88 באידיש
 ■ ביהמ"ד ער צבי ■ ביהמ"ד
 משכנות הרועים ■ ספרי אור
 החיים - בר אילן ■ גאולה גל
 פז ■ רמת אשכול - קהילה
 קדושה ■ עזרת תורה - בית
 ישראל ■ ביהמ"ד נחלת עקיבא
 ■ שטיבלך זכרון משה ■ הר נוף
 - וויזניץ ■ אלקנה 14 (הכניסה
 על ירמיהו) בעמדה 88 באידיש

בית שמש

חפציבה ביהמ"ד תולדות אהרן
 קריה חרדית בית מדרש
 דעעש יפה נוף ביהמ"ד וויזניץ
 ■ רמה ב ביהמ"ד שאץ ■ רמה
 ב בית המדרש רמ"א באידיש
 ■ רמה ג ביהמ"ד ויצב אברהם
 ■ רמה ג ביהמ"ד חסידים הרב
 רבינוביץ ■ רמה ד 1 ביהמ"ד
 אמשינוב ■ רמה ד 2 ביהמ"ד
 קהילות החסידים ■ רמה ד 3
 ביהמ"ד תפארת מרדכי קשוי

ביהמ"ד אלעסק

בני ברק

בית המדרש תולדות יהודה
 סטיטשין רח' מהרש"ל 18 88
 באידיש ■ בית המדרש סאטמאר
 רח' ישמח משה 88 באידיש ■
 קרית וויזניץ - שטיבלך בית
 ישראל ■ שטיבלך איצקוביץ
 ■ סאטמאר ספרים געשעפט
 ■ בענדיקט ספרים געשעפט
 פאר הספרים ■ וויזניץ ניצע ספרים
 געשעפט ■ מכולת קרליבך
 סופר מילר

ביתר (גבעה B)

רחוב ישמח ישראל 25 ■
 ביהמ"ד רחמטסריווקא רחוב
 אוהב ישראל

ביתר (גבעה A)

מקוה באסטאן ■ זווילה
 חיפה
 בית המדרש ברחוב י"ג 16 ■
 בית המדרש נדבורנא ■ מקוה
 צאנז

ברכפלד חפציבה

קרית ספר - חפץ חיים 6 ■ בית
 המדרש קארניץ ■ בית המדרש
 באיאן

אלעד

קהל צמח צדיק וויזניץ ■
 ביהמ"ד שטערנוביל ■ קהל
 ישועות משה וויזניץ

אשדוד

מקוה וויזניץ בביהמ"ד אמרי
 חיים ■ מקוה וויזניץ

בארא פארק

ביהמ"ד תולדות יהודה
 סטיטשין - גם בלה"ק ■ ביהמ"ד
 אמונת ישראל #70 Locker
 ■ ביהמ"ד מטה אפרים ■
 ביהמ"ד סאטמאר 53 - חדר ד'
 #21 Locker ■ ביהמ"ד שומר
 שבת ■ Juidaica corner
 ביהמ"ד קראסא #164 locker

ווייליאמסבורג

בתי מדרשינו תולדות יהודה
 סטוטשין ■ ביהמ"ד בית
 מנחם צבי סאטמאר Locker
 #29 ■ ביהמ"ד סאטמאר
 בנין בראך #156 Locker ■
 ביהמ"ד וויזניץ #156 Locker ■
 בית הספר - ספרים געשעפט
 וויינטאק - ספרים געשעפט

מאנסי

ביהמ"ד ויואל משה סאטמאר
 #30 Locker ■ ביהמ"ד
 טאטנאד - חדר שני ■
 ביהמ"ד סערעדנא ■ בית
 הספרים - ספרים געשעפט
 ש"ב ביהמ"ד תולדות יהודה
 סטיטשין

קרית יואל

ש"ב ביהמ"ד תולדות יהודה
 סטיטשין ■ קרית יואל -
 ספרים געשעפט ■ ביהמ"ד
 הגדול סאטמאר - ערש"ק אצל
 המקוה

לייקוואד

ביהמ"ד תולדות יהודה
 סטיטשין גם בלה"ק ■ ביהמ"ד
 סאטמאר - פארעסט ■ ביהמ"ד
 שמון למנחה

פאר ראקוועי

מקוה פאר ראקוועי בלה"ק

קיימשיע

ביהמ"ד הגדול וויזניץ
 באלטימאר
 שבת'ס ספרים געשעפט ■
 ביהמ"ד קהל חסידים

לאס אנגלס

ביהמ"ד שערי תורה

שיקאגו

ביהמ"ד זידיטשוב

מאנטריאל

היכל התורה סאטמאר

קרית טאהש

ביהמ"ד אברכים

אירופא

לאנדאן

ביהמ"ד וויזניץ לאנדאן
 לאקער 26 ■ ביהמ"ד ביאלא
 Moundfield Road לאקער
 27 ■ ביהמ"ד סאטמאר 26
 ערש"ק אצל המקוה ■ ביהמ"ד
 סאטמאר 67 ערש"ק אצל
 המקוה ■ ביהמ"ד וויזניץ 89
 ערש"ק אצל המקוה

מאנטשעסטער

ביהמ"ד יואל משה סאטמאר

ציריך

ביהמ"ד אגודת אחים

את הכמה מצוות שצריכים לעשות, יש חובת תפילה ג' פעמים ביום, צריכים לשבת באיזה שיעור תורה בכל יום, וחוץ מזה הנה אפשר להיות מונח בהבלי עולם הזה. זהו המהלך הרגיל של העולם החיצוני - ורבים וטובים נגררים ונשטפים אחריהם כשטף מים רבים.

אפילו האדם שכן חפץ היה להתעלות ולהתרומם מעל החיצוניות והגשמיות של העולם הזה, רצונו לחיות בהתרוממות הרוח ומתוך קבלת עול מלכות שמים בכל ענייניו - משועבד הוא לשגרת החיים החיצונית. ישנה נטיה בנפש האדם להיות 'כמו כולם'. הוא חי מתוך שעבוד לעולם החיצוני. הוא אסור ואזוק בנחשתיים לכל ההשפעות החיצוניות של הרחוב.

בחג הפסח גאל השי"ת את כל כלל ישראל בגאולה נצחית. גאולה של 'נצח נצחים'. היהודי כבר לעולם לא יהיה משועבד לאחרים. ובכל יום אומרים 'גאל ישראל' - לאמר: שהשי"ת גאל אותנו מעבדות לחירות ומאז ועד עולם שוב אין עלינו שום שעבוד ועבדות. ובכל ליל פסח נפתח לנו השער של 'חירות עולם', שוב השי"ת משפיע עלינו את השפע של 'חירות עולם' אשר נתן לכל יהודי את הכוחות הנדרשים לו בכדי לנתק עצמו מכל השעבודים, ומכל השלשלאות של ברזל שקושרים אותו לחיי ומחשבת המון העם - ולחיות 'בעולם שלו'.

כל יהודי יכול לשבור מעליו את עול 'החשבונות רבים' ולצאת מהגלות אשר לשם גירשו והגלו אותו - בין כל ההמון החיצוני, במקום המשועבד לדעות ולהנחות ולכל צורת החיים שלהם. עכשיו הוא יוצא מן הגלות, פדוי ומשוחרר מכל שעבוד. הוא יכול להיכנס לתוך הד' אמות של עובד ה' עם כל החירות עולם שיש שם. לחשוב ולהתנהג כמו יהודי אמיתי וכמו שהשי"ת דורש ומצפה ממנו, וכלל לא להתפעל מכל ה'הלוך ילך' של הסביבה.

הוא כלל לא 'כאן' - הוא בעולם של 'גאל ישראל'

מון הבעל שם טוב הקדוש זי"ע קבע לנו כלל גדול: המחשבה של האדם היא 'קומה שלימה', והיכן שמחשבתו של האדם נמצאת - בענין שתופס כעת את מחשבתו - שם האדם נמצא בפועל. והיינו שעובד ה' שקנה בנפשו את ה'תכונה' של חירות - להיות משוחרר מכל שעבוד של השפעת הסביבה, יש לו הסתכלות אחרת על כל דבר וענין. על כל מה שמתרחש בעולם יש לו מהלך מחשבה משלו, השונה בהחלט מהמחשבה המצויה בין אנשי ההמון. כל ההתנהגות שלו שונה מהתנהגותו של האדם ההמוני. כזה אדם - הגם שחי ונושם בזה העולם - אמנם הוא כאילו 'אינו פה' - 'ער' איז נישט דאהי'. הוא כלל לא חלק - לא מהעיר הזאת, לא מהמדינה הזאת, ולא מכל העולם החיצוני הזה. הוא כלל אינו בגלות. הוא נמצא ב'עולם' של 'גאל ישראל' - השי"ת גאל אותו!

הוא חי כאילו שהוא עכשיו בארץ ישראל בזמן הבית... כל ההשגות שלו בעבודת ה', ההרגשים שלו במצוה, הדביקות שלו בתורה - הם כמו של יהודי מדור העבר שאינו גר כאן כלל, הוא בכלל לא מבין את ה'שיח' שמדובר בין האנשים... וכגון, אם מדברים על כבוד המדומה, זה קיבל שיש וזה קיבל ברכה אחריתא - שישנם אנשים שאצלם זה ממש עסק שלם - הוא לעצמו אינו מבין: "על מה הם מדברים בכלל?!" כל העסק הזה של כבוד וכיבודים לא מדבר אליו כלל. הוא הרי כבר אדם בן חורין - הוא כבר יצא ממצרים ונכנס לארץ ישראל. יעזור השי"ת לכל אחד בפרטיות, לצאת מאפילה לאור גדול וזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ביום השבת קודש עיתותיו בידו; יש לו היום יותר זמן ללמוד ולהתפלל ולדבר עם בני ביתו דיבורים של אמונה ושל אידישקייט. לכן יום שבת קודש משמש כיסוד גדול להקמת בית יהודי - בית של יראת שמים. ה'אור' שהאב משרה בבית בשבתות ובימים טובים, הוא כמו 'בריה התיכון' בהעמדת הצורה של 'בית יהודי'.

לבנות ד' אמות של גאולה

כל אדם בביתו הוא - הוא 'ראש הבית' ונושא על שכמו את התפקיד להעמידו על מכוננו כדת וכהלכה. עליו מונחת האחריות להשריש בקרב כל בני ביתו את ה'רוח' של שבת, כי השבת היא כמו היסוד של הבית. ואם בונים ומעמידים את הבית כדבעי - הם יודעים שם בבית, כי הבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת - הרי שהעמידו בזה 'אי של גאולה' בתוך עומק 'ים הגלות'.

בכל עת שעוברים את מפתן הבית ונכנסים פנימה - הנה נגאלים בזה ממצרים. כעת ממש הוא נגאל ממצרים! איש זה יכול לומר כעת בפה מלא: 'גאל ישראל' - הקב"ה הוציא אותי ממש עכשיו מהגלות! כי יש לו מקום מחסה ומפלט מכל עול הגלות - גם עכשיו כאשר בפועל הוא נמצא בזמן של גלות - הוא מרגיש את השחרור הרוחני של 'חירות עולם'.

ה'מצב' של ליל התקדש החג מאיר לכל השנה כולה

ליל הסדר נקרא 'שבת' כדכתיב (ויקרא כג, טו): 'מִמְקַרְתִּי הַשְּׁבִתִּי'. ובכלל חג הפסח הוא 'ראש כל המועדות' - הראש והיסוד לכל שאר המועדים והימים טובים. ואזי אכן מקבלים מן השמים כוחות מיוחדים, שיהא ביד כל אדם את הכוחות הנדרשים לו כדי לבנות בית כשר ונאמן לה' ולתורתו. לכן ליל התקדש החג הוא זמן מיוחד ונפלא - שפעם אחת בשנה יושב האב עם כל בני ביתו במשך שעות ארוכות ומטמיע בהם - 'ער פרעגלט אריין' - אמונה ואידישקייט.

ליל הסדר מיוסד סביב ה'רעיון' של בית יהודי: אבי הבית יושב בראש השלחן 'מיטן ווייסן קיטל' כולו אומר כבוד, כל בני הבית יושבים מסובים לשולחנו ומצפים למוצא פיו, הוא מקיים את ו"הגדת לבנך" עם כל ה'ברען', הוא מחדיר בקרבם 'אידישע דיבורים' ומקיימים יחד את כל ה'הלייגע מצוות' של ליל קדוש זה; כל המצב של הבית מתעלה ומתרומם, כל המציאות של הבית היא מציאות של גאולה, יוצאים ממצרים - מכל השפעות הסביבה, הדעות הכוזבות והתרבות של אנשי החולין - ונכנסים בתוך 'קודש ישראל לה'. ומהאור הנעלה הזה שנושמים בקרבם כל באי הבית בשעת ה'סדר נאכט', ממשיכים לבנות את ה'חירות עולם' למשך כל השנה, מעמידים את ה'ברכת גאל ישראל' לכל השנה כולה.

החירות עולם של בן עליה

כמו שאצל כל יהודי מן השורה הענין של חירות עולם משמש כיסוד לאידישקייט שלו בביתו - כך הוא משמש אצל יהודי 'בן עליה' כיסוד לעבודת ה'. כי הלא השי"ת גאל את כלל ישראל - כל אחד לפי המדרגה שלו, והגאולה נוגעת לכל אחד ואחד לפי ערכו. אצל עובד ה' ענין החירות נוגע, לא רק כלפי העמדת בית כשר, אלא כלפי כל מהותו וכדיתבאר.

סביבה הרחבה - אפילו של הרחוב היהודי - שורר לדאבוננו אוריה של קלות ראש וחיצוניות, וכאילו שאפשר לכתחילה להסתפק עם אידישקייט שכל כולה בנויה רק על 'מצוות אנשים מלומדה' - צריכים לעשות

משולש בכתובים!

הופיע לאור!

בשפת אידיש!

ספר הנפלא הראת לדעת (אידיש)

חלק ג'

בו מבואר בבירות נפלאה פרק היסודית

פרק י"א מספה"ק מסילת ישרים (עניני מידות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו)

נערך ונסדר מאוצר שיעורים הנפלאים בספה"ק מסילת ישרים, שיצאו לאור במסגרת גליוני דעה

ברכה משולש"ת בתורה
מספרי 'הראת לדעת',
שעשו מהפיכה
בעולם החסידות
להאיר עיניהם ולבם של
ישראל לדעת את ה'
ולהשקות נפשות הצבאים
באוצר פלא וגדוש

להשיג באשטעלן
א גרעטערן קוואנטום
רושט: 347.628.6055
בחניות הספרים

הוא לראות בעצמו שכמעט ואין לו אפילו מעט אוכל עבורו. חזר החסיד אל הרבי ר' בונם ואמר לו כי אין לו היכן להיות כליל הסדר, וסיפר לפניו דברים כהווייתן, ובלית ברירה נתן לו הרבי רשות להיות אצלו. והנה באמצע עריכת הסדר ראה החסיד איך איזה 'פולישע קאזאק' (קרום פולני) נכנס ומדבר עם הרבי בשפת פולין, ושם עמו דברים פשוטים כגון מה מחירו של התבואה וכדו', והרבי גם ענה לו בשפת פולין על דבריו. לא הבין זה החסיד כלל מה קורה כאן, ומפני שישב ליד הרבי רבי איציקל מווארקא זי"ע, פנה אליו החסיד ושאל אותו מה זאת? ענה לו הרבי מווארקא: 'דו זעהסט איינעם, איך זעה א אנדערן, און דער רבי זעהט נאך א אנדערן!' (אחת רואה איש אחד, ואני רואה איש אחר, והרבי רואה איש אחר לממרי!).

פעם אחת אחר עריכת הסדר אמר הרבי מראוואדוב זי"ע לבנו כ"ק רבינו הוקן זי"ע: 'זיי מתפלל אריק מיר פאר די 'סורים' (תתפלל בעדי מפני היסורים), כי סבל אז מיסורים קשים ומרים. כאשר סיפר זאת רבינו הוקן, התבטא אמר: 'ער איז מיר נישט געוועהן קיין רחמנות, איך וואלט געקענט באשטיין צו האבן אזא טעם אין א סדר וואס ער האט געהאט, און האבן אוינע 'סורים' (אצלי הוא לא היה כזה רחמנות, אני הייתי מסכים שיהיה לי טעם כזה בסדר' כמו שהיה לו, אפילו אם יהיו לי כאלו 'סורים).

כ"ק מרן רבינו זי"ע היה דר בארה"ק במשך תקופה של קרוב לשני שנים בשנות תרצ"ו-צ"ז, ושם נושע ונולדה לו בתו היחידה הרבנית תנהלע ע"ה. והנה בעיה"ק ירושלים היו לכ"ק רבינו כמה חסידים שדאגו לכל צרכיו וצרכי ביתו וכדומה. באותו ערב פסח שהיה כ"ק רבינו בירושלים, הוזמנו החסידים ללכת עממה לאפות מצות מצוה, אבל כ"ק רבינו לא הצטרף עממה, וסיפר בעצמו על כך במתק לשונו: 'איך האב זיי געזאגט, ע"טס קענט'ס גיין באקן מצות, איך גיי מיר צום כותל המערבי' (אמרו לי להם, אתם יכולים ללכת לאפות מצות, אני הולך לי אל הכותל המערבי), כך אמר בלשון של געויעים לאותו המקום שלא זזה ממנו שכונה מעולם. ואכן הלך כ"ק רבינו אל הכותל המערבי ואמר שם סדר הקרכת קרבן פסח בהשתפכות הנפש, ואמר כ"ק מרן רבינו שהרגיש אז כלות הנפש ממש.

שנים רבות זכינו לראות את עבודת הקודש של כ"ק מרן רבינו כליל הסדר, בעיקר בעת ליל הסדר השני אשר ערך זאת ברבים מ'צפון' ואילך בבית המדרש, אשר היה מרומם ונעלה, איך שרבינו ישב בראש השלחן אחוז בשרעפוי הק', ממש הדרא דלא אפשר למפרא בשפוטא. וכל הנוכחים הרגישו 'זמן חירותינו' באופן נעלה. והיה אומר דברי תורה לפני 'שפוך חמתך', כאשר היה מעורר בדבריו התעוררות רחמים רבים על כלל ישראל למען הגאולה השלימה, ופעמים היה מדבר בנוסח של תביעה וטענה כביכול כלפי מעלה [נעל דרך תפלת אליהו הנביא, כמבואר בדברי חז"ל (בכרות לא)]. שנה אחת התבטא כלפי אליהו הנביא בלשון הכתוב (מ"א ט. ט) 'מה הוא פה אליהו', כאומר אליו מה הוא מבקש כאן, כאשר הוא בא כליל הסדר והולך לו אחר כך, והרי ממתנינים לו כבר שיהא לבשר על הגאולה השלימה. ואחר כך היה נעמד לומר 'שפוך חמתך' בקול שאגת ארי, בהתרגשות עצומה והשתפכות הנפש. אחר זה התחיל בקריאת ההלל בהתרוממות הנפש, ואחר גמר הסדר היה מזמר שני פרקים מתוך 'שיר השירים' בניגון המקובל מזקניו הק' מראוואדוב, ולבסוף היה קם להקריד 'ויאתי כל לעבדך' בשמחה ודבקות, אשרי עין ראתה כל אלה.

בחג הפסח בשנת תש"מ, כאשר כ"ק רבינו היה כבר לעת זקנותו קרוב לסוף ימיו, חלה כ"ק רבינו בחולי מעיים בערב פסח, עד שהיה מצב קרוב לסכנת חיים ר"ל [ואכן מאותה המחלה נפטר כ"ק רבינו אחר כשנה ומחצה], ודיברו שצריך הוא להיכנס לבית הרפואה לטפל בזה. אבל כ"ק רבינו חשש שבבית הרפואה לא יוכל לקיים את מצוות הפסח, ולא הסכים להיכנס לבית הרפואה בשום אופן. וכך באופן זה ערך את ליל הסדר במסירות נפש כפשוטו ממש, אכל את הכיכרות' ואמר את ההגדה בכח גדול. ואכן תיכף אחר ליל הסדר הראשון הסכים בלית ברירה שיקהוהו והבהילו אז את כ"ק רבינו לבית הרפואה, ושם שהה למשך תקופה, אבל על עריכת הסדר לא רצה רבינו לוותר.

הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע היה עורך את ליל הסדר כאשר הוא מעטף בטליתו, ופניו הק' היו מכוסות עם הטלית, וכך היה אומר את ההגדה. פעם אחת שהו אצלו ליל הסדר תלמידיו הרה"ק מראשני זי"ע והרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע, ובעת אמירת ההגדה ישבו יחד זה לצד זה. והנה הרבי אמר את ההגדה במהירות גדולה כל כך, עד שלא היו יכולים כלל לומר יחד עמו באותה מהירות. ראו הרה"ק מראשני זי"ע והרה"ק מדאמבראווא שאין הם יכולים להמשיך כך, והסכימו ביניהם שיאמרו את ההגדה יחד מתוך אותה הגדה, ויתחלקו בין שניהם באמירת ההגדה, הרה"ק מדאמבראווא יאמר עמוד אחד, ובאותה שעה יאמר הרה"ק מראשני את העמוד השני. באמצע אמירת ההגדה, כאשר הגיע הרבי לומר 'זכמורא גדול זו גילוי שכונה', הרים את הטלית ונתגלו פניו הק'. באותו רגע התעלפו שניהם, חזמת השראת השכינה שהתגלתה באותה שעה על פני הרבי מלובלין.

על דרך זה שמעתי גם מאת כ"ק אדמו"ר מאמשינאו זי"ע, שיספר על הרה"ק 'היהודי הקדוש' מפרשיסחא זי"ע, אשר היה פעם בליל הסדר אצל הרבי מלובלין, וכאשר הגיע הרבי לומר 'זכמורא גדול זו גילוי שכונה', הרים את הטלית ונתגלו פניו הק'. ומרוב הפחד נשרו כל שיניו של היהודי הק', חוץ משן אחת שנשארה במקומה. והיה היהודי הק' מכנה את השן הזאת בשם 'רשע', והיה אומר אל השן: 'דו רשע! פארוואס ביסטו נישט ארויס געפאלן, ווען דער רבי האט געזאגט זכמורא גדול זו גילוי שכונה?!' (רשע שכמתן! למה לא נפלת החוצה, כשהרבי אמר 'זכמורא גדול זו גילוי שכונה?!').

שמעתי מאת האדמו"ר מסאווארן זצ"ל (מהר"ן) בעיה"ק ירושלים) אשר אצל הרה"ק מרוזין זי"ע לא היו מניחים לכל אחד להיכנס בעת עריכת הסדר, ורק אנשים נבחרים היו מוזמנים להיות אצלו. פעם אחת הלכו כמה חסידים ועשו תחבולות שונות, כדי שנסתכב הרבי שלא יזה להם היכן להיות כליל הסדר, והיו מוכרחים להיות אצל הרבי. כאשר נכנס הרה"ק מרוזין לעריכת הסדר, ראה את חברות החסידים שנקבצו על שולחן, פנה ואמר להם: 'ע"טס האט'ס זין אריין גע'אנגבעט דא צום סדר, שטערט אונז נישט מיט איינער ג'ראָבע מחשבות' (התגנבתם כאן אל הסדר, אל תפריעו לנו עם מחשבותיכם הנהגות). סיפר אחד מן החסידים שהיה שם, כי התחיל לחשוב לעצמו מה יכול להיות נקרא אצל הרה"ק מרוזין 'גראַבע מחשבות', והרי כל מחשבה שרק יוכל לחשוב יהיה נחשב אצל הרה"ק מרוזין כ'גראַבע מחשבה' ויפריע לו ח"ו, ואם כך מה יכול הוא לחשוב שלא יהיה 'גראַבע מחשבה' ולא יפריע לו. עד שעלה בדעתו כי אם יחשוב מן הפסוק 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ודאי לא ייחשב לו זה 'גראַבע מחשבה', אפילו אצל הרה"ק מרוזין. והחליט בדעתו כי אכן זה יהיה מה שיחשוב בכל משך הסדר, שיוכח על הפסוק שמע ישראל וגו'. וכך עשה, ובמשך ליל הסדר היה שקוע במחשבתו בהרהור הפסוק שמע ישראל, והיה כל כך שקוע בזה עד שלא שם לבו כלל לשום דבר שקורה שם בשעת הסדר. ואכן השתתף בפועל בכל הסדר, אבל מוחו לא היה עמו, רק היה שקוע כל הזמן בפסוק שמע ישראל. והיה זה לפלא בעיני עצמו, איך הצליח לשמור כל כך את מחשבתו, ולכוון בכל עת הסדר רק שמע ישראל. אחר הסדר הארץ אותו חסיד את חבריו, מה חשבו הם בעת עריכת הסדר. ויהי לפלא שכולם ענו אותו דבר, כי כולם חשבו על פסוק שמע ישראל, ואף אחד מהם לא שם לבו למה שקורה שם בשעת הסדר, אלא רק חשבו מפסוק שמע ישראל. תיכף הבינו כי הרה"ק מרוזין גירש אותם בכך מן הסדר שלו, שהכניס לכולם את הפסוק שמע ישראל בראשם, וגרם בכך שרק יחשבו מזה הפסוק ולא ישימו לבם כלל למה שקורה. על פי זו העובדה פירש אותו חסיד את המעשה המובא בהגדה על תלמידי התנאים שנכנסו לרבותיהם לומר להם 'הגיע זמן קריאת שמע של שחרית', ואמר שיש לומר כי גם שם היה כך, שלא נתנו להם רבותיהם רשות להיות אצלם בשעת הסדר, ולכן הגיעו לומר 'הגיע זמן קריאת שמע של שחרית', כי רבותיהם הכניסו להם מחשבה זו של קריאת שמע בשעת הסדר.

שמעתי מ"כ אדמו"ר מאמשינאו, כי הרה"ק הרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע לא הניח לכל אחד להיות אצלו בשעת עריכת הסדר, אלא רק לתלמידיו המיוחדים. והיו ממונים המתעסקים לפני יו"ט לדאוג לכל אחד מהחסידים ששהו שם על חג הפסח, שיהיה להם מקום לערוך שם את הסדר. ענה אחת אירע לחסיד אחד, שנפל חלקו להיות אורח אצל בעל הבית עני, וכאשר הגיע אליו החסיד אמר לו זה העני, כי בוודאי יכול הוא להיות אצלו, אבל יכול